

1. Detsembril 1937 a. tunnustatud

III AUMINNA VAARILISEKS

AUTOR: Nikolai Bock, stud. jur.

H A G I K I N D L U S T U S .

A. B
2555

Diplomitööna arvestatud.

Autor registreeritud kirjastusekskoos

10. III 1939.

Tähelepandud vead, mis tekkinud ümberkirjutamisel.

- Lht.1., ülevalt 6.rida, kirjutatud: üksiku inimeste-peab olema üksiku inimese.
- Lht.8., alt 12.rida, kirjutatud: rahuldumisest-peab olema: rahuldamisest.
- Lht.13., alt 4.rida ja
- Lht.18., ülevalt 2.rida, kirjutatud: öeldakse-peab olema: öeldakse.
- Lht.14., ülevalt 2.rida,
ja edasi kordumistel kirjutatud: öeldud-peab olema: öeldud.
- Lht.17., alt 1.rida, kirjutatud: ilma, et-peab olema: on ilmne, et.
- Lht.19., ülevalt 13.rida, kirjutatud: tõended, peab olema: tõendid.
- Lht.19., alt 5.rida, kirjutatud: omandi õiguse, peab olema: omandiõiguse.
- Lht.19., alt 13.rida kirjutatud: tõenäolisus-peab olema: tõenäolisuse.
- Lht.23., alt 11.rida, kirjutatud: suures-peab olema suured.
- Lht.25., alt 10.rida, kirjutatud: pöörata-peab olema: pöörata.
- Lht.32., ülevalt 13.rida, kirjutatud: kui-peab olema: kuid.
- Lht.34., alt 10 rida, kirjutatud: Homsten'i-peab olema: Holmsten'i.
- Lht.36., ülevalt 2-4.rida, kirjutatud lause: "Hageja võib nõuda teist või lisakindlustust ainult juhul, kui tingitud vara või selle osa enam alles ei ole" tuleb kustutada.
- Lht.40., alt 3.rida, kirjutatud: kaistuks-peab olema: kaistuks.
- Lht.48., ülevalt 8.rida, kirjutatud: möödu-peab olema: mõõdu.
- Lht.50., ülevalt 7.rida, kirjutatud: isku-peab olema: isiku.
- Lht.56., alt 3.rida, kirjutatud: avaldadaks-peab olema: avaldaks.
- Lht.59., alt 3.rida, kirjutatud: kolmanda-peab olema: kolmandale.

Lühendid ja allikad, mis tarvitatud käesoleva ülesande koostamisel.

B.E.S.-Balti eraseadus.

E.O. -Austria Exekutionsordnung 25 maist 1896a.

Kava -Eesti tsiviilkohtupidamise seadustiku eelnõu.

N.S.V.L.-Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liit.

Projekt- Projekt novoi redaktsii ustava graždanskago sudoproisvodstva.

TKS - Tsiviilkohtupidamise seadustik.

Ts.kp.kod.-graždanski protsesualnõi kodeks R.S.F.S.R.

Z.P.O.-Saksa Zivilprozessordnung.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Bukovski, W., Svod graždanskikh usakoneni guberni pribal-tiiskih, I ja II, 1914.

Gordon, W.M., Dopustimostj ismenenia iska.

Grünthal, T., Märkmeid TKS eelnõu kohta, Tartu, 1933.

Gyldenstubbe, K., T.K.S-e (tsiviilkohtupidamise seaduse) eelnõu, Tallinn, 1932.

Holmsten, A.H., Russkoje graždanskoje pravo, čtenia D.J. Meiera, isdannõja po sapiskam slušatelei pod redaktsijeju A.J.Vitsõna, 1914.

Isacenko, W.L., Graždanski protsess, praktičeski komentari
na vtoruju knigu ustava graždanskago sudo-
proisvodstva, tom II, 1911.

Nefedjev, E.A., Prof., Učebnik ruskago graždanskago sudo-
proisvodstva, Moskva 1909.

Pollak, Rudolf, Dr., System des Österreichischen Zivilpro-
zessrechtes mit Einschluss des Exeku-
tionsrechtes, Wien, 1903, I u. II.

Sydow und Busch, Zivilprozessordnung und Gerichtsverfas-
sungs-gesetz unter besonderer Berücksich-
tigung der Entscheidungen des Reichsge-
richts, Berlin, 1913.

Talvik, Edgar, Tsiviil-ja kaubandusprotsessi autoriseeri-
tud konspekt, Tartu, 1937.

Eesti tsiviilkohtupidamise seadustiku eelnõu, E.V. Kohtu-
ministeeriumi väljaanne.

Tur, N.A., Avstriiski sakon 27 maja 1896 goda o porjadke
vsõskania i obespečenia, 1897.

Vaskovski, E.V., Učebnik graždanskago protsesssa, Moskva,
1917.

Võsočaiše učreždejonnaja komisija dlja peresmotra sa-
konopoloženi po sudebnoi časti, objasniteljnaja sapiska
k projektu novoi redaktsii ustava graždanskago sudoprois-
vodstva, tom I, 1890.

H A G I K I N D L U S T U S.

I.

Üldeeskirjad.

Inimesel on paljugi tarbeid; tal on ka omane püüe neid tarbeid rahuldada; on olemas ka asju, mille ülesanne on inimeste tarvete rahuldamine. Kuid asjade tarvitamine eeldab valitsemist nende üle. Inimeste ühiskonnas see püüe, mis sihitud asjade üle valitsemisele, ei või olla piiramatu, nagu üldse üksiku isimeste tahe ühiskonnas on tingitud kokkukõla vajadusest teiste inimeste tahtega. Niiviisi kuulub inimesele ühiskonnas ainult teatud piirides vabadus asjade üle käsutamiseks. Teiselt poolt, inimeste ühiselus võib osutada valitsemise eesmärgiks ka inimene ise, kas sel näol, et teine inimene valitseb tema üle, nagu asja üle (org), või kuuluvad ainult inimese üksikud teod teise võimu alla. Nii laiendatakse inimeste ühiselus asja mõiste: see hõlmab mitte ainult füüsilisi esemeid, vaid ka teiste inimeste tegusid, mis võivad olla asjade asendamiseks või abinõuks saavutada valitsemist asjade üle. Selles laiemamas mõttes on asi sedasama, mis vara. Ühiskonnas elutsevate inimeste vaba-

duse piire, milledes neile võimaldatakse varade tarvitamine tarvete rahuldamiseks, korraldab tsiivilõigus. Viimase normide kogum, mis korraldab varanduslisi õigussuhteid kodanikkude vahel ja määrab ära nende käitumise reeglid, moodustab tsiivilseaduse. See seadus ei loetle aga konkreetsete isikute (Saar'e, Pihlakas'e j.n.e.) õigusi ja kohustusi ega määrata ka ära, kuidas nemad igal üksikul juhul peavad toimima. Seadus korraldab ainult üldeeskirju terve kategooria isikute, toimingute ja suhete jaoks; seaduses räägitakse omanikkudest, valdajatest, ostjatest, üürnikudest, lepingutest, lastest, õiguste rikumisest j.n.e. Sellepärast peavad üksikud isikud ise määritlema oma õigusi ja kohustusi järelduste abil juriidilistest normidest, viies oma faktilist olukorda vastavate seaduste määruste alla.

Valdavas enamuses teevad kodanikud juriidilistest normidest oma õiguste ja kohustuste suhtes ühesuguseid järeldusi ning täidavad vabatahtlikult neid järeldusi. Kuid sageli juhtub, et kodanikkude vahel tekivad lahk-
arvamused ja vaidlused, ning ühed keelduvad täitmast kohustusi, mida teised tuletavad seadustest. Põhjuseks on see, et keeldujad leiavad need järeldused olevat ekslikud või saavad neist teisiti aru, või ei suuda või lihtsalt ei taha neid järeldusi täita. Selle tagajärjel teki-
vad kodanikkude vahel tsiviilõiguslikud tülid ja vaja-

dus neid tülisid lahendada ning sundida kohustatuid oma kohustusi täitma.

Üks tsiviilõiguslike tülide lahendamise sagedamatest teedest kaasajal on pöördumine erilise riikliku asutise poole, mis nimetatakse tsiviilkohtuks ja mille tege- lus kodanikkude tülide lahendamisel toimub selleks sea- tud vormi ja juriidiliste normide järgi, milliste kogu moodustab menetlust, mis nimetatakse tsiviilprotsessiks või võistlusprotsessiks, kuna ta etendakse võistluse näol kohtu ees, või hageprotsessiks, kuna ta algab hagi avalda- misega, või tsiviilkohtupidamiseks.

Hagi on, ütleb W.M.Gordon, algatuse akt, ilma milleta tsiviilprotsess alustatud ei või saada. Hagi on isiku te- gevus, kes loeb oma õigusi rikutuks, ja mis on sihitud oma õiguse jaluleseadmisele kohtu abil. Hagitegelus seisab koh- tu tegeluse õhutuses selleks, et kohus, taatledes avalda- tud taotluse õiguspärasuse, tunnistaks selle taotluse oma otsuses seaduslikuks. Hagi formaalse mõttes tähendab protsessi loovat akti, s.o. toimingut, millega hageja tal- le kuuluva eraõiguse kaitseks teise isiku - kostja-vas- tu pöördub kohtu poole, paludes oma taotlusi kõigekül- gelt läbi kaaluda ja teha pooltevahelises tülis kohtuot- sus, millel on seadusjõud ja mis kuulub riigivõimu kaas- abil sunniviisilisele täitmisele. Hagi materjaalne külg on taotlus, s.o. hageja tahe teostada oma huvisid, mis moo-

dustavad tema õiguse. Taotlus algab enne protsessi selle tõttu, et kohustatud pool ei soovi rahuldada õigustatud huvisid; viimasel tekib seega püüdlus endale alistada kohustatud isiku tahe.

Olenevalt oma sihist, s.o. mille üle hageja palub teha kohtu otsust, jagunevad hagid kolme liiki:

1. Samme - ehk väljamõistuhagid (*actiones cum condemnatione, Verurteilungs-, Leistungs-, Vollstreckungsklagen, исполнителные иски*) - on sihitud subjektiivsetest õigussuhtest tuletatavate taotluste tunnustamisele ja nende sunniviisilisele sammamisele. Hageja nõuab siin käsu andmist kostjale sellesamme täitmiseks, mille peale temal õigus on; see samme võib seista rahas, muudes asjades, kui ka tegevuses, talumises (sallimises) või minetamisest. Selle hagi aineks on alati olemasolevad õigussuhted, tsiviilõiguslikud taotlused, iialgi aga mitte juriidiline vahekord või faktilised olud. Kohtuotsusel on siin deklaratiivne iseloom. Näiteks: omanik palub omandiõiguse tunnustamist ning temalt äravõetud asja tagasiandmist tema valdusse; üüritaja palub välja mõista üürnikult maksmata üüriraha.

2. Tuvastus - ehk tunnustamishagid (*actiones sine condemnatione, Feststellungs-, Anerkennungsklagen, yemanoobuznābnye иски*) - on sihitud teatud juriidilise suhte olemasolu või mitteolemasolu ametlikule tuvastusele (tunnustamise fakti) lõpetamise kohtuotsuse saamiseks.

sele) kohtu poolt. Vaja on, et hagejal on tuvastuseks min-
gisugune õiguslik huvi. See huvi on olemas siis, kui hageja
teatud juriidilise vahekorra suhtes on teadmatuses või
kindlusetuses, mida võib kõrvaldada autoriteetne kohtu
otsus. Huvi peab olema säärane, et ta nõuab "kohest" ("als-
baldiges") juriidilise suhte kindlakstegemist, s.o. tuvastus
peab olema tarvilik juba sel momendil, kui hagi avaldatakse.
Siin on kohtuotsusel samuti deklaratiivne iseloom. Näiteks:
majaomanik A räägib teistele, et B on tema üürnik, kellelt
ta üüriraha saab nõudma. B on aga üürniku C allüürnik ja
üüri maksta A-le tal vaja ei ole. Siin on B huvitatud kind-
laks tegema, et tema ja A vahel üürivahekorda ei ole ja ta
esitab tuvastushagi. Kohus oma otsuses deklareerib, et A ja
B vahel ei ole olemas üürivahekorda.

3. Muundushagid (Bewirkungs-, Rechtsgestaltungsklagen, *прес-
образовательные иски*) on sihitud õigussuhte kujundamiseks,
muutmiseks või lõpetamiseks. Kohtuotsusel on siin loov, kon-
stitutiivne iseloom. Muundushagi mõju tekib harilikult al-
les tulevikus, s.o. kohtuotsuse seadusjõustumisega. Ainult
üksikuil juhtudel mõjub muundushagi ka mineviku kohta. Lä-
bikäimise servituudi hagiga saavutab hageja senini mitte-
olnud servituudi õiguse, perioodilise maksu (alimendi) kõr-
gendamise hagiga saavutab hageja õigussuhte muutmise, abi-
elulahutuse hagiga saavutab hageja - õigussuhte (abielus-
olemise fakti) lõpetamise kohtuotsuse seadusjõustumise päe

vast, s.o. tulevikus, lõpuks-abieliu maksvusetuks tunnustamise hagiga saavutub hageja õigussuhte tühistamise, alates abielusõlmimise päevast. Kohtu otsuse mõju seisab muundamises, mis on kohuslik kõigi isikute suhtes.

Võistlusprotsessis seisab kohtu peälesanne avaldatud hagi sisulises lahendamises, s.t. kohtu vastuse andmises selle kohta, kas ja kui võrd hageja taotlused on õiguspärased ja kuuluvad rahuldamisele ja kas ning kui võrd on õiguspärased kostja taotlused hagi rahuldamatajätmise kohta. Enamuselt kohtul ei ole aga võimalik otsekohe oma vastust anda poolte taotluste kohta; kohus peab neid taotlusi uurima ja ära hindama need andmed, mis pooled on kohtule ette toonud oma taotluste kinnitamiseks. Kõik see nõuab aga sageli mitmeid ja keerulisi protsessuaalseid toiminguid. Protsessi võistlusprintsipi järel ei ole kohus õigustatud ise koguma tõendusi ja õiendusi, vaid ta rajab oma otsuse ainult tõendustele, mis pooled on ette toonud; kohtul on vaid õigus tähendada pooltele asjaolude selgitamise vajadusele, mida pooled ette toonud ei ole, kuid mis kohus tunnistab oluliseks (Ts.kp.s. §§ 367 ja 368, kava §§ 207, 208). Säärane kohtu mittevahelesegamine poolte iseseisvusse sunnib pooli pöörduma kohtu poole igasuguste eritaotlustega, esialgsete või kõrvalistega, milliste siht on poolte taotluste tõendamine või poolte õiguste ja huvide kaitse (näit. vaesuse

õiguse tunnustamine, kohtuniku taandus, tunnistajate ülekuulamine, ekspertiisi tegemine, kolmanda isiku asjasse kutsumine, tõendite kindlustamine, hagi kindlustamine ja t.). Mõned neist taotlustest võivad tekkida juba enne hagi avaldamist kohtule (tõendite kindlustamine, hagi eelkindlustus), mõned tekivad protsessi vältel, (näit. vastu hagi esitamine, tunnistajate ülekuulamine, ekspertiisi tegemine, kolmanda isiku asjasse kutsumine ja t.) mõned, lõpuks võivad tekkida ka veel peale asja lõplikku otsustamist kohtu poolt (otsuse tagasitaitmine).

Iga säärase eritaotluse kohta peab kohus seisukoha võtma; ta peab selgusele jõudma, kas poolte taotlused on hagi lahendamiseks tähtsad ja seega vajalikud, ja siis erimääruse tegema selle kohta, kas poolte poolt esitatud eritaotlused väärivad rahuldamist või mitte. Seda korda, kuidas kohus lahendab kõrvalisi poolte poolt esitatud taotlusi, mis tekivad seoses hagiga, nimetatakse erimenetluseks.

Selles erimenetluse korras lahendatakse ka hagi kindlustuse taotlus.

Ühede kodanikkude tsiviilõiguslike kohustuste täitmine teiste vastu oleneb kohustatute tahtest. Sageli keelduvad kohustatud isikud oma kohustusi täitmast ja õigustatu on sunnitud oma õiguste saavutamiseks pöörduma kohtu kaasabile. Hagimenetluse alguse ja kohtu otsuse täitmise

võimaluse vahel võib aga olla enam-vähem suur ajavahemik; sageli selgub kohustatu ilmsest avaldusest, tegevusest või käitumisest, et ta oma kohustusi täita ei taha, kuid õigustatu ei saa tema vastu isegi hagi alustada, kuna tal selleks puudub õigus, näiteks, kui kohustuse täitmise tähtaeg ei ole veel saabunud. Sellel ajavahemikul võib tekkida seisukord, kus tulevasel hagejal, või hagejal, kes kohtu poolt juba le/pöördunud, tekib vajadus teatud seisukorra alalhoidmiseks selleks, et hiljem kohtu otsuse tegelikku täitmist eduga saavutada. Säärane seisukord tekib sellest, et halb-usuline kohustatu või kostja võib tähendatud ajavahemiku kestel oma varanduse võõrandada, väärtusetuks teha, kõrvaldada või isegi hävitada ning selle tagajärjel mestab õigustatu või hageja isegi protsessi võidu korral oma taotluse rahuldusest ilma jääda. Niisugustel juhtudel on tungivalt vaja, et kohus tuleks õigustatule või hagejale appi säärase abinõude rakendamisega, mis kõrvaldaksid õigustatu või hageja kartuse tema taotluste mitterahuldamise kohta selle tõttu, et kohustatu või kostja võõrandab või kõrvaldab oma varanduse enne seda, kui õigustatu hagi - tulevane või juba alustatud - leiab rahuldust. Sääraseks abinõuks osutub protsessuaalõiguses instituut, mis nimetatakse hagide kindlustuseks.

Hagi kindlustamise all mõistetakse seega kohtu poolt hageja palvel vastavate abinõude rakendamist, mis kindlustavad tulevasele hagejale või juba kohtu poole pöördunud

hagejale, et tema taotlused saavad rahuldatud, kui hageja protsessi võidab.

Üksikasjalised juhised hagide kindlustuse kohta on paigutatud meil seni kehtiva end.vene riigi tsiviilkohtupidamise seaduse raam.II.,osa I.,peat.XI. j.III. §§ 125-128, 590-652³, raam.III.,osa I.,peat.I. § 1291 ja raam.V.,peat.II.,osa I. ja II.,X. §§ 1823-1835. Nendest §§ 125-128 ja 590-652³ kehtisid kogu end.vene riigi maa-alal; meil Baltimaal kehtisid nad ja kehtivad praegu §§ 1806, 1823-1835, 1906 toodud muudatustega ja täiendustega. Kavas on tähendatud juhised paigutatud raam.I.,osa I.,peat.9, jagu 3, jaot.1-8 §§ 414-474, raam.I.,osa V., §§ 795, 822-829, osa VI.,peat. I. § 865.-

Eristatakse kõige pealt: 1. kohtule juba esitatud hagi kindlustus ja 2. kohtule veel esitamata hagi kindlustus. Esimesel juhul kõneldakse hagi kindlustusest kitsamas mõttes (TKS §§ 590 jj., kava §§ 414 jj.) ja teisel juhul pädevale kohtule veel avaldamata hagi eelkindlustusest (TKS §§ 1823 j.j., kava §§ 822-829).

TKS § 590 (kava §§ 414) järgi lubatakse hagi kindlustus asja igas seisukorras. Seda tuleb kahtlemata mõista nii, et hagi kindlustus on lubatav kuni asja lõpliku otsustamiseni. Lõplikult on aga asi otsustatud peale seda, kui on järgnenud teise kohtuastme otsus. Tähendab, paluda hagi kindlustust on hagejal õigus nii esimeses, kui ka teises kohtuastmes.

Teises kohtuastmes on hagi kindlustamine lubatav ka enne asja arutamist ja isegi siis, kui hagi oli esimeses astmes mitte ainult kindlustamata, vaid ka kohtuotsusega rahuldamata jäetud. See järgneb hagi kindlustuse instituudi loomust, s.o. tema sihist kaitsta hagejat kostja käsutamissoiguse piiramisega tema varanduse suhtes, mis peab minema hageja taotluse rahuldamiseks, kui see kohtu poolt õiguspäraseks tunnustatud saab. Seda sihti aga saavutada ei saa, kui kohtu teine aste ei võiks arutada hagi kindlustamise küsimust enne asja sisulist arutamist. See asiolu, et hagi on esimeses kohtuastmes rahuldamata, ei võitakistuseks olla hagi kindlustamisele teises kohtuastmes, sest esimene kohtuastme otsus hagi ebatõenäolisuse kohta võib ilmselt ebaõige olla ja teiselt poolt, võib teisele kohtuastmele algusest saadik esitatud saada tõendid, mis otse ümber lükkavad andmed, milledele on rajatud esimese astme kohtuotsus.

Kui esimese kohtuastme otsus on lubatud pöörata eeltäitmisele, siis muidugi hagejal ei ole enam vajadust hagi kindlustamiseks, kuna ta ka ilma selleta võib oma nõuet kindlustada, pöörates temale väljamõistetud taotluse täitmisele kostja varanduse suhtes. Kui aga kohtu poolt lubatud otsuse eeltäitmine on tühistatud, siis hageja õigus hagi kindlustamise kohta ennistatakse. Sama lugu on ka siis, kui teine kohtuaste TKS §§ 814¹ ja 814² alu-

sel ei luba tema seadusjõulise otsuse täitmist.

Kõigest sellest järgneb, et kui ei ole võimalik kohtuotsust viibimata täita, siis on hagide kindlustus lubatav ka peale kohtuotsuse tegemist, millega hagi rahuldatakse. See on Ts.kp.s. §§ 590 ja 1823 mõte. Projekti § 455 ja ka va § 414 on see mõte täpsemalt väljendatud.

Ja see on ka arusaadav. Hagi avaldamise algusest kuni kohtuotsuse viibimata täitmise võimaluseni on harilikult enam-vähem pikk ajavahemik, mille kestel võib muutuda vaieluse all oleva vara seisukord, võivad ka kaotada üldse vahendid hagi rahuldamiseks.

Peale selle võib juhtuda et kuni kohtuotsuse tegemiseni kostja ei muuda oma varanduslist seisukorda või vaieluse all oleva vara väärtust ja tähtsust ning sellepärast ei anna hagejale mingit alust hagi kindlustuse taotlusele, hakkab aga astuma samme oma varanduse kõrvaldamiseks alles peale kohtuotsuse tegemist, kuid enne otsuse täitmisele pööramise võimalust. On ilmne, et hagide kindlustuse lubamine on vajalik seni, kuni võimalik on kohtuotsust viibimata täita.

Brandina on hagi kindlustamine lubatav isegi ka peale otsuse täitmisele pööramist, ja nimelt siis, kui kohtuotsusega on mõistetud kostjalt hagejale perioodilisi makse enam-vähem pika aja jooksul, nagu alimendid. Kohtu praktises on nende kindlustamine lubatud 10. aasta maksude kogu-

summas (end. vene senati seletus 1901 a. Nr. 110). Hagi kindlustus lubatakse siin korraliku kohustuste täitmise tagatiseks kostja poolt (end. vene senati seletus 1901a. N. 110).

Kohus saab hagi kindlustada vaid hageja palvel või, vastuhagi esitamise puhul, kostja palvel ning lõpuks - kolmanda isiku palvel, kes astub sekka poolte vahelisse protsessi isesseisva hagiga vaidluseseme kohta, mis avaldatud kas ühe või mõlema poole vastu. See järgneb TKS §§ 592, 599 ja 603 eeskirjast. Ja nimelt määrab § 592 et hagi kindlustuse mitterahuldamisel hagi algusel paluja ei kaota õigust uuesti taotleda seda edaspidisel menetlusel; § 599 järgi annab kohtu esimees palve rahuldamise juhul hagi kindlustuse üle palujale välja käsu. Palves kindlustuse üle peab paluja ära tähendama kindlustamise viisi, ütleb TKS § 603.

Sedasama järgneb võistlusprotsessi põhialustest, mille järgi kohus ei ole ei ühe ega teise poole kaitsja ja sellepärast ei või ta mingeid abinõusid rikutud õiguse kaitsmiseks otsida omal algatusel. Protsessiosalised on oma huvide ja õiguste kaitsmises samuti iseseisvad, kui tõendite esitamise küsimuses ja kohus ennast sellesse iseseisvusse segada ei või. Kuna hagide kindlustus ei ole ka midagi muud, kui hageja kaitseabinõu kostja halbusele käitumise vastu oma varandusega hageja kahjuks, siis

on ilmne, et kohus omal algatusel ei või rakendada ka hagi kindlustamise abinõusid.

Ka kava järgi võib hagi kindlustada ainult asjaosaliste palvel, nagu seda nähtub §§ 416, 420, 424.

Esitatud hagi saab kindlustada vaid kohus, kellele hagi on esitatud ja kes selle on tunnustanud endale alluvaks liigilt ja territoriaalselt. See ilmneb TKS §§ 591, 592, 594, 595 ja kava §§ 415, 416, 418, 823 eeskirjast ja end. vene senati seletustest 1869 a. N. 563 ja 1875 a. N. 633, millest nähtub, et kohus ei ole õigustatud kindlustama hagi, kui ta on loobunud hagi sisulisest arutamisest, või (1867 a. N. 498) kui hagi on teise kohtu arutusel. Ajal, mil kohtuistungeid ei ole, võib hagi kindlustuse palvel lubada ka kohtu esimees oma võimuga, kui kindlustuse abinõude rakendamine ei kannata edasilükkamist. Seal juures peab aga hageja expressis verbis väljendama, et ta palub hagi kindlustada nimelt kohtu esimehe võimuga. See järgneb, esiteks, sellest, et palve hagi kindlustuse üle antakse kohtu nimele ja kohtu esimees on kohustatud säärase palvel edasi andma kohtule ning seadus ei anna esimehele õigust lahendada palveid, mis ei ole antud otse tema nimele. Peale selle on see otse ette nähtud TKS § 598, kus öeldakse, et avaldatud hagide kindlustus võib lubatud saada kohtu esimehe enda võimuga, kui palve selle üle on avaldatud ajal, kui ei ole kohtuistungit. Lause "palve selle üle" suhtub

lausele "esimehe enda võimuga"; vastasel korral seaduses oleks öeldud: kui palve hagi kindlustuse üle on antud ajal, mil kohtuistungeid ei ole, siis peab kohtu esimees oma enda võimuga rakendama vastavad abinõud j.n.e. Lausest "kui ei ole kohtuistungit" tuleb aru saada mitte sõnasõnalt, vaid selles mõttes, et kui asja ei ole võimalik viibimata kohtuistungile anda.

Tarvitusele võetud kindlustuse abinõust peab kohtu esimees teatama järgneval istungil kohtule, kellest oleneb kinnitada või muuta kohtu esimehe korraldust (TKS § 600, kava § 426). Sama õigus hagide kindlustuse lubamise kohta on ka teise kohtu-astme esimehel, kui tema poole vastava palvega pöördub hageja. Muidugi on ka teise kohtu-astme esimees seotud TKS §§ 598-600 (kava §§ 423-426) eeskirjadega. Kava järgi on olukord samasugune (§ 423).

Tuleb tähele panna, et kohtu esimees on kohustatud oma korraldusest teatama kohtule vaid hagi kindlustamisel; ei leia kohtu esimees mitte võimalikuks hagi kindlustada, siis on ta kohustatud hageja palve esitama ringkonnakohtule kindlustuspalve lahendamiseks.

Juhul, kui kohus ei kinnita kohtu esimehe korraldust hagi kindlustamise üle, kaotab see korraldus viibimata oma jõu. Vene senat oma otsuses 1876 a. Nr. 383 all seletab seal juures, et kohtu esimehe käsk hagi kindlustamise üle jääb jõusse ainult sel juhul, kui ta saab kinnitatud kohtu

määrusega; vastasel korral ta kaotab jõu ja loetakse nagu mitteolnuks, sest säärase korralduse äramuutmine kohtu poolt tähendab, et kui see palve oleks esitatud olnud ajal, mil oli võimalik teda arutada kohtuistungil, oleks ta jäetud tagajärjeta, ja kaebuse andmine selle määruse peale ei anna mingeid tagajärke.

Hagi eelkindlustus allub aga igal juhul jaoskonna-
kohtunikule ja nimelt sellele jaoskonnakohtunikule, kelle piirkonnas asetseb vara, mis peab olema kindlustuseks. (TKS §§ 1806 p.5 ja 1825, kava §§ 795 p.6 ja 823).

Kui kindlustuse palve avaldatakse kohtuistungil, siis võib see sündida ka suuliselt, sest seaduses ei leidu sellekohast keeldu. Avaldatakse aga säärane palve mitte kohtuistungil, siis peab ta esitatud saama korras, mis on ette nähtud eripalvete esitamise jaoks (TKS §§ 566-568), s. o. kirjalikult ühes ära kirja juurelisamisega vastaspoolele.

Kohtu poolt võib hagi kindlustamine sündida mõlemaid pooli välja kutsudes kui ka pooli välja kutsumata. Praksis lahendab aga kohus kindlustamispalved pooli välja kutsumata ja enne vastaspoolele ära kirja saatmist. Alus selleks on TKS § 1827 eeskiri selle üle, et edasilükkamatuil juhtudel lahendab kohus eelkindlustuse palve ka vastaspoolt välja kutsumata. Anoloogia alusel tuleb seda laiendada ka hagi kindlustamise juhtudele. Poolte välja-

kutsumine on vajalik siis, kui kohus on veendumuses, et hagi mittekindlustamisel viibimata hageja huvid selle all ei kannata, ja ka siis, kui kostja elukoht teada on ning tema-
le kutse kätteandmine ei tekita raskusi ja ei nõua pal-
ju aega. Ei ole aga kostja nii kergesti kättesaadav või
ei ole kohtul andmeid selle kohta, et hageja taotlused ei
oli küllalt põhjendatud, siis kohus ei peaks küsimuse la-
hendamisega viivitama; siin tuleb arvestada sellega, et
ajavahemikul kutse saamise ja kohtuistungi päeva vahel on
kostjal täieline võimalus oma varandust kõrvaldada. Pro-
jekti järele üldreeglina kindlustuspalved lahendatakse
pooli väljakutsumata; kohus peab kostja välja kutsuma, kui
ta erilistel oludel seda vajalikuks tunnustab (§ 461).
Kava järele vastupidi, lahendatakse hagi kindlustamispal-
ved vastaspoole väljakutsumisega, peale nende juhtude,
kui kohus asja eriliste olude poolest tunnustab võimali-
kuks kindlustuspalvet lahendada ka ilma vastaspoolt välja-
kutsumata (§ 420).

Hagi eelkindlustamise palved lahendab kohus vastas-
poolt väljakutsumata edasilükamatuil juhtudel (TKS §
1827, kava § 825).

Kehtiva seaduse (TKS § 595) ja kava § 415 alusel on
hagi kindlustamine kohtule suvaline. Kuid kui hageja palub
kindlustust hagile, mis põhineb avalikus korras koostatud
aktile või protestitud vekslile, siis on kindlustuse and-
mine kohtule kohuslik (TKS § 595). Kava järele on kindlus-

tuse andmine kohuslik ka juhul, kui hagi on esitatud protestitud või pealiskirjaga varustatud tšeki põhjal (§419). Kui hagi on kostja vastuväidete tõttu kõigutatud, siis jätab kohus muidugi ka neil juhtudel kindlustamispalve tagajärjeta, näiteks, kui kostja tõestab, et veksel on tasutud või tema allkiri võltsitud. Teistel juhtudel (näiteks, protestimata veksel, võlakohustis) aga lubatakse hagi kindlustus või eelkindlustus ainult siis, kui 1) hagi taotlus on tõenäoline, 2) hagi kindlustamine on hädavajalik, s.o. kui on karta, et hagi mittekindlustamisel osutuks kohtuotsuse soorituse võimatuks (TKS §§ 591, 1824 ja 1826, kava 415, 824). Mõnel juhul seadus ise määrab kindlaks, mil hageja taotlused loetakse tõenäolisteks: see on siis, kui taotlused põhinevad avalikus korras koostatud aktile või protestitud vekslile. Neil juhtudel on, nagu öeldud, hagi kindlustamine kohtule kohuslik; kuna kostja võib neil juhtudel kõigutada hageja taotlusi ainult kahtlemata tõendistega selle kohta, et need taotlused on kustutatud või akt on võltsitud, siis on kostja vastu olemas seaduslik eeldus, mis annab õigust tunnustada hageja taotlused tõenäolisteks. Teistel juhtudel jätab seadus hagi tõenäolisuse otsustada kohtule endale tema äranägemise järele. Siinkohal tuleks tähendada, et kehtivas seaduses (TKS § 595) räägitakse, et "hagi kindlustamise palve rahuldamine oleneb kohtu määrusest" (*отъ оубр. дв. лики еда*), on ilmne, et sõna "määruse" all tuleb mõista "ära-

nägemist". See selgub vene riigi-nõukogu motiividest TKS eeskirjade juure, kus öeldakse, et seadus ei või ette näha kõiki juhuseid, mil tekib hagi kindlustamise vajadus ja sellepärast on see jäetud kohtu äranägemisele. Selle ebatäpsuse kõrvaldamiseks on projektis sõna "määrusest" asendatud sõnaga "äranägemisest" (§ 460). K. Gyldenstuppe arvab TKS § 595 ja projekti § 460 mainitud esimese lause puhul, et see lause on kava § 419 aluseta välja jäetud ja soovib kava § 419 selle lausega täiendada. Kuid see arvamus tuleb lugeda ekslikuks. Kava § 419 kõneleb juhusest, mil hagi kindlustamine kohtule kohuslik on (avalikus korras koostatud aktid, protestitud veksel ja tšek), ja kohtu äranägemisest ei või neil juhtudel seega enam juttu olla. Hagi kindlustamise tingimustest kõneleb kava § 415 ja seal on otse väljendatud, et "nõude kindlustamine on lubatud ainult neil juhtudel, kui kohus leiab, et esitatud tõenduste järgi nõue on usaldusväärne ja et selle mittekindlustamine võib võtta nõudjalt võimaluse saada rahuldust". Kava § 415 sisaldab üldjuhust hagide kindlustamise tingimuste üle ja seal on otse öeldud, et hagi kindlustamine oleneb kohtu äranägemisest ("kui kohus leiab"); kava § 419 aga sisaldab erandit üldreeglist, mille järgi teatud juhtudel kohtu äranägemise õigus kõrvaldakse. K. Gyldenstuppe on silma vahele jätnud, et kehtivas seaduses ja projektis üldreegel ja erand on ühendatud ühes ja samas seaduse

paragrahvis. a, et kostja kuulda saades hagi hagi esitami-

Kuid see äranägemine ei tohi olla piiramatu; kohus vastutab iga oma toimingu eest moraalselt mõlema protsessi-poole ees. Sellepärast kohus ei saa kindlustada hagi seal, kus hageja taotlused põhinevad ainult hageja tühisõnalisele seletusele või tõendustele, millede tõenäolisus võib sedastatud saada alles tulevikus (näiteks: tunnistajate seletused, ekspertiis). Kindlustades säärast hagi kohus piiraks ilma aluseta kostja õigust vabalt käsutada oma varandust, mille tagajärjel ta võiks suuri ja isegi parandamatuid kahjusi saada. Kuid selle vastu, ei tohiks kohus ka tagasi lükata hagi kindlustust siis, kui hageja on esitanud tõendeid, milledest kohus võib ära näha, et hageja taotlused on tõenäolised. Üleliigne valjus tõenäolisuse tõendite nõudmises võiks siin suuri kahjusid tekitada hagejale, kui selgub, et tema taotlused kuuluvad rahuldamisele; hagi kindlustamise abinõude mitteandmine omal ajal võtaks temalt võimaluse saada seaduslik^{KKu} rahuldust. Teise tingimuse kohta tuleks tähendada, et tõestada hagi kindlustuse hädavajalikkust või n.n. "periculum in mora" on mõnikord väga raske, kuna ta nõuab aega, mõnikord on aga isegi võimatu. Kuidas võib hageja, kes nõuab omandi õiguse tunnustamist kinnisvarale, mis kostja valduses, tõestada, et kostja raiub kinnisvaral kasvavat metsa? Ta võib seda tõestada, näiteks, tunnistajate üteluste abil, kuid enne nende ülekuulamist on mets maha raiutud ja isegi ära müüdud. Kuidas võib hage-

ja tõestada, et kostja, kuulda saades hagi hagi esitamise vastu, kavatses oma varandust kõrvaldada? Kuidas võib tõestada, et kostja varjub oma elukohast? Teiselt poolt aga tuleb arvesse võtta ka seda, et sagedasti nõutakse hagi kindlustust seal, kus seda sugugi vaja ei ole, kus kostjal, kes võõrandab teatud varandust, on küllalt teist varandust, millest hageja taotlus võiks rahuldatud saada, kus hagi kindlustust nõutakse ainult sellepärast, et kiusata või häbistada kostjat tema vara arestimise abil, kus pannakse aresti alla kostja käituskapital, mille tagajärjel ta kannatab suuri kahjusid äritegevuse seismajäämise tõttu.

Kõigest sellest tuleb järeldada, et ka selles küsimuses tuleb kohtul talitada oma õiglase äranägemise järele. Hagi kindlustust peaks lubama siis, kui hagi alus, kui ka ta suurus, on usaldusväärsed ja kui ühtlasi kohtule on esitatud motiveeritud seletus rahulduse mittesaamise võimaluse põhjuste kohta, kuid ilma et neid põhjusi oleks vaja eriti tõestada. Kohus ei pea nõudma hagejalt tõendite esitamist rahulduse saamise võimatuse kohta, kuid peab õigustatud olema hagi kindlustuse palve tagajärjeta jäätma kui nõudja ei põhista mitte millegiga oma taotlust, või kui asjast selgub, et mingi hädaoht hagejat ei ähvarda, ja et hagi kindlustuse palve ei ole tingitud tegelikust hädaohust, vaid muudest kaalutlustest ja sihtidest.

Lubades või mittelubades hagi kindlustust peab kohtus oma sellekohase määruse põhistama vastavate kaalutlustega: siis oleksid kõrvaldatud igasugused oletused selleks, et kohtu toimingud on rajatud üksinda isetahtele.

Avalikule aktile või protestitud vekslile põhineva hagi kindlustamise palve juures pole hagejal vaja üldse tõestada kohtule kindlustamise hädavajalikkust, kuna hagi tõepärasus selgub juba esitatud aktist enesest. Hagi kindlustamisel kohtu esimehe poolt on hagejal vaja tõestada mitte ainult taotluste tõepärasust, vaid ka kindlustamise hädavajalikkust isegi siis, kui hagi põhineb avalikule aktile või protestitud vekslile. See selgub sellest, et TKS § 598 (kava § 423) järgi kohtu esimees võib üldse kindlustada hagisid ainult juhtudel, kui ta ära näeb hageja seletustest, et hagi kindlustamise abinõude rakendamist on vaja viibimata. Teiselt poolt aga selgub sama § 598, et kohtu esimees hagi kindlustamise palve lahendamisel on seotud ainult hageja seletustega: leiab esimees, et need seletused on usaldusväärsed, siis võib ta rahuldada hagi kindlustamise palve.

Kindlustamispalve tagajärjeta jätmine asja algul ei võta hagejalt õigust seda ^{sama} paluda edaspidisel menetlusel (TKS § 592, kava § 416). See järgneb sellest, et hagi kindlustuse abinõude rakendamise vajalikkus võib tekkida nii asja algul, kui ka edaspidisel toimetusel. Kui nüüd hage-

jalt oleks võimalus võetud korrata oma palvet asja edaspidisel toimetusel juhul, kui tal tekib selleks vajadus kostja käitumise tõttu oma varanduse kõrvaldamise suhtes, siis oleks hageja pandud abita seisukorda. Hagejal jääks küll võimalus kaevata kõrgemasse kohtuastmesse, kuid see nõuab aega, ja vahel peal võib kostja vabalt oma varandust kõrvaldada. Seadusandja oli seda ette näinud ja TKS § 592 abil selle ebamõnususe kõrvaldanud.

Hagi kindlustamine on võimalik ainult hagide juures, mis määratavad teatud summaga, sest kohus peab kindlustatava summa ära määrama vastavalt tõestatud nõude suurusele (TKS §§ 593, 594). Hagi kindlustamisega kohus piirab kostja õigusi, kuid see piiramine ei tohi ületada hageja huvidele vajalikku määra. Hageja huvide rikkumist võib ära määrata üksinda tema ise; sellepärast ongi hageja kohustatud ära hindama oma huvi rikkumise. Ja kui hageja seda teha ei saa, siis ei saa ka kindlustada tema rikku tud huvi, olgugi et ta selle all kannatada saab, sest veel kahjulikum oleks piirata kostja õigusi üksinda oletuste alusel. See on TKS §§ 593 ja 594 eesmärk. Sellest järgneb, et kui hageja, kes nõuab oma hagi kindlustust, ei määra ära seda summat, ka kui hagi põhineb avalikus korras koostatud aktidele, millises suuruses tema hagi peab kindlustatud saama, siis peab kohus tema palve jätma tagajärjeta. Ja sellepärast kõik hagrid, mis loomulikult ei ole hinnatavad, na-

gu mittevaranduslikud hagid (näiteks, lapse tagasiandmine), või mida ei või ära hinnata selleks puuduvate andmete tõttu (kahjude teadmatus), üldse ei või kehtiva seaduse põhjal kindlustatud saada.

Tekib küsimus, mis siis tuleb teha, kui hädavajalik on kindlustada hagi mittevaranduslise taotluse kohta. Näiteks, kohtu otsuse järele on laps jäetud ema juure, isa aga võtab lapse vägivaldselt emalt ära; ema esitab hagi lapse tagasiandmise pärast; ühtlasi selgub, et isa kavatses last ära viia välismaale, kus vastava konventsiooni puudusel võimatu on tulevat kohtuotsust täita. Kas on võimalik kindlustada ema hagi isalt allkirja võtmisega lapse mitteäraviiamise üle Eestist kuni esitatud hagi lahendamiseni kohtu poolt? Selle küsimuse ümber tekkisid vene juristide seas suured vaidlused; ühed arvasid ^{et} TKS § 9 järgi on kohtul õigus täiendada TKS § 602 leiduvat tühikut kindlustamise abinõude lubamisega, mis küll selles viimases paragrahvis loetletud ei ole, kuid mis üldse seadusandlusele ei ole võõrad, ja et TKS § 593 näeb ette ainult varandusliste hagide kindlustamist, kuid ei selle määrusega ega teiste seadustega ei ole ka keelatud kindlustada hagisid, mis ei ole hinnatud teatud rahasummaga, kui hagi aineks on rahaga mittehinnavõimeline õigus.

Teised juristid kaldusid arvamusele, et TKS § 602 on purgiv iseloom ja selle tõttu täiendatud saada ei või ja

et TKS § 593 alusel mitte ükski hagi, mis teatud rahasummaga ei ole hinnatud, ja järelikult ka kõik hagid, mis ei kuulu hindamisele ja hageja poolt hinnatud ei ole, üldse mingil viisil ei või kindlustatud saada. Selle kohta on endine vene senat oma otsuses 1903a. N.76 seletanud, et iga kindlustuse abinõu piirab kostja õigusi; kuid kellegi õiguste piiramine on lubatav ainult siis, kui seda otse lubab seadus; TKS § 593 näeb ette, mis sugune kostjate õiguste piiramine lubatav on, ja sellepärast muude kostja õiguste piiramisest ei või juttu olla. Sellega on siin senati poolt tunnustatud, et ei ole lubatav hagine kindlustamine viisiga, mis TKS § 602 loetletud ei ole.

On ilmne, et mittevaranduslised hagnid TKS § 602 loetletud viisiga kindlustada ei saa; nad ei või kindlustatud saada ka muul viisil, kuna see seadusega lubatud ei ole. Varanduslised hagnid, mida omalt loomult ei saa hinnata, samuti ei või kindlustatud saada, isegi mitte siis, kui hageja need ära hindab (näiteks ei saa hinnata ja ka kindlustada isiku hagi naabri vastu mustasõngu kõrvaldamise pärast, kuna see rikub õhku ja ei luba läheduses elada), sest siin rikutud õigus ei või tasutud saada mitte mingi rahasummaga ja sellepärast ei või seda rikutud õigust ka kindlustada.

Kindlustus on seega mõeldav ainult siis, kui kostjat piiratakse selle vara käsutamises, millele võib pöörata väljamõistetud taotluse sissenõudmist, ja ei ole mõeldav seal, kus

rahalise ekvivalenti saamist.

nõutakse säärase vara käsutamise õiguse piiramist, mis ei või olla vastutuse aineks tekitatud õiguse rikkumise eest. Näiteks, kui hagi seisab omandiõiguse tunnustamises teatud vallas- või kinnisvarale, siis ainult see vallas- või kinnisvara võibki olla kindlustamise aineks, mitte aga mingi muu kostja vara, sest kui vaieldav ese saab hagejale mõistetud, võib tema nõuda ikkagi ainult selle eseme üleandmist; sellepärast kostja piiramine muu tema vara käsutamises oleks kasuta ja ka õiglusetu. Kui majaomanik nõuab, näiteks, üürniku väljatõstmist korterist üürivahekorra lõppemise tõttu, ei või piiratud saada mitteükski kostja varandus.

Selle kõige pärast hagide kindlustus varandusliste õiguste üle võib aset leida ainult siis, kui 1) õigus ise on hinnatud teatud summaga ja 2) kui vara, mis peab hageja taotluse kindlustuseks teenima, võib olla esemeks, millele võib nõudmist pöörata.

Hagid, mille hinda ei saa kindlaks määrata andmete puudusel selleks, võivad kindlustatud saada osas, mida saab hinnata teatud rahasummaga.

TKS § 593 eeskiri ei suutu hagidele, mis on tõstetud omandiõiguse või mõne asjaõiguslise (servituudiõigus, käsipant,) taotluse puhul kinnisvarale või vallasvarale. See on arusaadav, sest hagi kindlustuse siht on siin takistada käsutamist asja enesega, aga mitte taotluse rahalise ekvivalenti saamist.

Hagi kindlustamisel peab kohus ära määrama kindlustatava summa vastavalt tõestatud nõudesuurusele (TKS § 593, kava § 418). Hagi võib olla õige ühes osas ja ebaõige teises osas. Sellepärast kindlustatava summa kindlaksmääramine on jäetud kohtu äranägemisele. Kohus ei ole seega kohustatud kindlustama hagi tingimata selle täies hinnas; teiselt poolt aga ei anna hagi osaline tõenäolisuseus kohtule õigust keelduda hagi kindlustamist osas, mis esitatud tõendite alusel tõenäoline on. Siin tuleb tähendada, et kohus võib lubada hagi kindlustust, kui hagi alus osutub tõenäoliseks ja kui kohtule esitatakse mingisugused andmed ka hagi summa suuruse tõenäolisuse kohta, kuigi nende andmetega ei ole veel silmnähtavalt tõestatud, et nimelt nõutud summa saab hagejale kohtu poolt välja mõistetud. Näiteks, hageja palub välja mõista 600 krooni kahjutasu temale tekitatud kehalise vigastuse eest, mille tagajärjel oli töökaotus 3 kuu jooksul, ja on esitanud tõendus selle kohta, et ta teenis kuus 100.- ja 200.- krooni vahel. Siin võib kohus lubada kindlustust 300.- krooni suuruses summas, kuna selles osas on hagi summa tõenäoline.

TKS §§ 596 ja 597 ja kava § 421 alusel on lubatud kohtu määruse peale hagi kindlustuse asjus erikaebus lahus apellatsioonikaebusest, kusjuures kaebuse andmine ei peata kohtu määruse täitmist hagi kindlustamise kohta, kuid kaebus määruse peale lubatud kindlustuse muut-

mise üle peatab selle määruse täitmist.

Vene senati seletuse järgi (1907 a.N.25) võivad erikaebust anda ainult protsessi-osalised, mitte aga protsessist mitte osa võtvad kolmandad isikud, isegi siis, kui arestitud kostja varandus oli kolmanda isiku tegelikus valduses.

Kuna seaduses on öeldud, et erikaebused on lubatud lahus apellatsioonist kohtu määruste peale hagi kindlustuse asjus, siis võib sellest ainult niiviisi aru saada, et erikaebust võib anda nii kohtu määruse peale, millega hagi kindlustamine on lubatud, kui ka määruse peale, millega palve hagi kindlustamise üle on jäetud tagajärjeta. Kaevata võivad seega lahus apellatsioonist nii hageja, kui ka kostja. Kui seadus oleks tahtnud lubada kaevata lahus apellatsioonist ainult kostjale, nagu seda arvas vene senat oma otsuses 1875 a.N.633 all, siis oleks tulnud seaduses ütelda, et erikaebused lahus apellatsioonist on lubatud hagide "kindlustamise kohta", nagu teeb seda meie kava § 421.

TKS § 597 esimese osa järgi kuulub kohtu määrus lubatud hagi kindlustamise kohta täitmisele igal juhul, olenemata sellest, kas kostja on annud erikaebuse või mitte.

Sama paragrahvi teine osa räägib kohtu enese määrusest hagi kindlustamise muutmise kohta, mitte aga hagi

kindlustamise muutmisest kõrgema kohtuastme poolt, sest kõrgema kohtuastme määruse peale võib kaevata ainult kassatsioonikorras, kassatsioonikaebuse andmine aga ei peata teise kohtuastme määrust.

Muuta võib kohus oma määrust hagi kindlustamise üle ainult siis, kui kostja ei ole annud hagi kindlustamise küsimuse arutamisel oma seletusi ja ei esitanud tõendusi, milliste abil saaks veenda kohut, et hagi ei ole tõenäoline või et hagejat ei ähvarda hädaoht oma taotlusest ilma jääda hagi rahuldamisel. See suhtub ainult juhtudele, kui hagi kindlustamise rakendamine on jäetud kohtu äranägemisele, mitte aga juhtudele, kui hagi kindlustamine temale kohuslik on (avalikus korras koostatud aktid, protestitud vekslid); viimasel juhul võib kohus oma määrust muuta ainult ühes sisulise otsuse tegemisega; seda tuleb järeldada sellest, et tagasi lükates hagi on kohus ju seadastanud, et hageja taotlus on ebaõige ja et selle tõttu on ära langenud ka see hagi tõenäolisus, mis andis kohtule alust hagi kindlustada. Vene senati otsus 1875 a. Nr. 633 lubab kohtule ära muuta oma määrust hagi kindlustamise üle isegi erimäärusega juhul, kui tunnustab hagi ebaõigelt esitatuks ja lõpetab asja toimetuse.

Kui kohtu määrus hagi kindlustamise üle on muudetud sama kohtu poolt ühes sisulise otsuse tegemisega ja ei ole järgnenud 2 nädala jooksul erikaebust või sama aja

jooksul ei ole antud apellatsioonikaebust, milles palutakse muuta ka kohtu määrus hagi kindlustamise muutmise kohta, siis astub säärane kohtu määrus seadusjõusse ja kuulub täitmisele (vene senati seletused 1872a. N°. 803, 1876a. N°. 182, 1880 a. N°. 283, 1882 a. N^o. N°. 23 ja 101).

Hagi eelkindlustamisel aga võib kostja igal ajal paluda lubatud kindlustuse muutmist, kui on ära langenud hagi kindlustamise põhjus, olenemata sellest, kas kostja on hagi eelkindlustamise arutamisel oma seletusi annud või mitte. Säärased palved esitatakse sellele kohtule, kes on hagi eelkindlustamise lubanud, peale hagi esitamist aga kohtule, kus asja toimetatakse (TKS §§ 1830 ja 1906, kava § 828). Erikaebuse andmiseks hagi kindlustamise asjus on ringkonnakohtu erimääruste peale 2-nädalane, kaubanduslikes asjus aga 7-päevane tähtaeg (TKS §§ 785, 1805 lisa art. 21, kava § 663). Jaoskonnakohtuniku asjus on erikaebuse andmiseks 7-päevane tähtaeg (TKS § 167). Erikaebus antakse sellele kohtule, kelle poolt määrus hagi kindlustamise küsimuses on tehtud (TKS § 168, 784).

Tuleks veel tähendada, et kehtiva seaduse järgi võib kaevata ainult kohtu, mitte aga kohtu esimehe määruse peale. See on ka ilmne, sest esimehe määrus kuulub kohtu kindlustamisele ja tema määrusel on ainult ajutise abinõu iseloom.

TKS kava selles küsimuses muudatusi ei too. Projekti

järele (§ 466) oleks kuulunud kohtu esimehe korraldused hagi kindlustamise asjus kaebamisele samas korras, nagu kohtu sellekohased määrused, s.t. erikaebuse andmisega kohtu teisele astmele. See muudatus oleks vaevalt olnud otstarbekohane. Kuna kohtu esimees teeb oma korraldusi isiklikult ainult tungiva vajaduse tõttu, arvas projekti väljatöötamise komisjoni/vähemus jääda endise korra juure. Peale selle tuleb tähendada, et projekti korra järele oleks poolled ilmaaegu kaotanud aega: selle kestel kostja, hageja kaebuse puhul, oleks võinud kõrvaldada oma varanduse; teiselt poolt, kostja kaebuse puhul, oleks ta selle aja kestel võinud kanda kahju.

Kostjal, kelle vastu esitatud hagi on seadusjõusse astunud kohtuotsusega tagasi lükatud, on kehtiva seaduse § 601 põhjal, kui ka kava § 427 alusel, õigus nõuda hagejalt tasu kahju eest, mis temale tekitatud hagi kindlustamise tagajärjel. Säärane kahjutasu/võib esitatud saada mitte ennem, kui kohtu otsus on astunud seadusjõusse; hagi esitamisel enne seda osutuks ta enneaegseks ja ei kuuluks selle tõttu rahuldamisele. Kui kostja vastu esitatud hagi on rahuldatud ainult osalt, siis langeb kahjutasu hagi ära, sest kehtiv seadus räägib "õigeksmõistmisest", s.t. hagi tagasilükkamisest terves ulatuses. Samuti tuleb aru saada ka kava § 427-st, sest seal jällegi

räägitakse hagi tagasilükkamisest; tagasi lükatuks võib aga lugeda hagi ainult juhul, kui ta täies ulatuses on rahuldamata jäetud.

Mis puutub kahju ulatusesse, siis on vene senat oma otsuses 1876 a. N. 233 seletanud, et hageja vastutab ainult kahjude eest, mis aluseta hagi kindlustamisega kostjale tekitatud olid vahetult, ja et kõiki muid kahjusid, mis tekitatud kindlustusabinõudega, hageja ei ole kohustatud tasuma. Selle seletuse andis senat juhtumi puhul, kus hagi kindlustuseks aresti alla pandud kostja tubak oli hoiule antud kolmandale isikule, kelle juures tubak rikki läks. Kostja tõstis TKS § 601 alusel hagi endise hageja vastu kahjutasu pärast; kohus lükkas nõudmise tagasi, tunnustades et kahju ei ole tekkinud hageja süü läbi.

Peale tõendite nõudmist taotluse tõenäolisuse ja hädavajalikkuse kohta võib jaoskonnakohtunik, rahuldades hagi eelkindlustuse palve, 1) nõuda hagejalt tagatist kostja kahjude kindlustamiseks, mis võivad tekkida temale hagi kindlustamise tõttu; selle tagatise määr oleneb jaoskonnakohtuniku äranägemisest, 2) määrata tähtaja, mille jooksul peab hagi olema kohtule esitatud; kui määratud aja jooksul hagi ei ole esitatud, siis langeb hagi eelkindlustus, kostja palvel, ära. Kui kohustuse tähtpäev pole veel saabunud kohtu poolt eelkindlustuse määruse tegemisel, siis arvatakse hagi esitamise tähtaeg kohustuse

tähtaja möödumise päevast.

Tagatise nõudmise õigust kohtu poolt hagejalt näeb ette ka N.S.V.L.kehtiv ts.pr.kod.(§ 84).

Kehtiv TKS kui ka kava ei lausu sõnagi sellest, kas võib hagi kindlustada või eelkindlustada hagi tõenäolisuse või hagi kindlustamise hädavajalikkuse puudusel kindlustuspalve esitamisel sel juhul, kui hageja esitab kostja võimalikkude kahjude kindlustuseks vastukindlustuse. Kohutapraksis lubab säärastel juhtudel hagi kindlustamist, välja minnes sellest seisukohast, et mõnel juhul on raske hagi taotluse tõenäolisust tõestada protsessi algul, kuna esitatud tõendid kuuluvad veel taatlemisele kohtu poolt (näiteks, kui tõendis seisab tunnistajate ütelistes), kui samal ajal hagi võib olla täitsa tõenäoline ja kindlustusabinõude mitterakendamise võib olla kahjulik hagejale; kui aga hageja esitab küllaldase rahasumma või muu väärtuse, siis on kaitstud ka kostja huvid, kuna ta võimalikud kahjud on ette kindlustatud.

TKS § 848² (R.T.1925 a. N.57/58) järgi võetakse hagi eelkindlustamise palve pealt kohtulõivu pooles suuruses sellest summast, mis tuleks maksta hagi esitamisel. Hagi esitamisel võetakse see sissemakstud lõiv arvesse (kava § 742).

Määrus hagi eelkindlustamise üle kaotab oma jõu, kui selle täitmist ei taotleta kahe nädala jooksul, arvates

määruse tegemisest (TKS §§ 1829 ja 1906, kava § 827).

Ei ole lubatud kindlustustada riigiasutiste ja omavalitsusasutiste vastu tõstetud hagnosisid. Kuid omandiõiguse hagnosises kinnisvara kohta võib kohus hageja palvel ära keelata selle kinnisvara võõrandamist kuni asja lõpliku lahendamiseni. Sel juhul kohaldatakse metsahoiu suhtes väiendavas kinnisvaras TKS §§ 610, 611 ja 1833 eeskirjad (TKS § 1291, kava § 866).

Sama eeskiri kehtib ka N.S.V.L., kuid ilma meil kehtiva erandita omandiõiguse hagnosises jaoks kinnisvarade suhtes, kuna kaasaegne vene riik eraisikute ja eraasutiste omandiõigust kinnisvara peale ei tunne (ts.pr.kod. § 82 märkus).

Kohtu määrus hagi kindlustamise üle viiakse täide täitelehe väljaandmisega hagejale, kui hagi kindlustus seisab aresti panemises vallasvarale või allkirja võtmises kostjalt mittelakumise üle elukohast. Kui aga hagi kindlustus seisab keelu- või hoiu märkuse kandmises kinnistusregistrisse, siis antakse hagejale välja ärakiri kohtu määrusest ühes pealdisega, et see ärakiri on antud vastaava määruse sissekandmiseks kinnistusraamatusse.

Samuti täidetakse ka kohtu esimehe poolt lubatud hagi kindlustus, selle erandiga, et täitelehe asemel annab ta hagejale välja käsu kohtutäituri nimele.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

II.

Kindlustusviisid.

Hagi kindlustusviisidena esinevad: 1) märkuste sissekandmine kinnistusregistrisse, 2) vallasvarale aresti panemine, 3) kohtulik käendus ja 4) kostjalt allkirja võtmine elukohast mittelahkumise üle (TKS §§ 602, 1832). Projekt ja TKS kava toovad neile juurde veel n.n. "ajutised korraldused" (proj. § 522, kava 428).

Projekti koostamisel tegi prof. A. Holmsten ettepaneku jätta nõude kindlustuse osas ainult üldreeglid selle kohta ning paigutada korraldused kindlustuse viiside kohta osasse, mis puutub kohtu otsuste täitmisesse, ja hoopis kustutada kohtuliku käenduse ja kostjalt allkirja võtmise mittelahkumise üle elukohast - kui kindlustusabinõud, milledele puudub praktiline tähtsus. Kuid projekti koostamise komisjon ei ühinenud prof. Holmsten'i ettepanekuga ja leidis, et ei ole otstarbekohane lahutada üld- ja erireegleid ühe ja sama aine kohta ja et otsuste täitmise osa sisaldab reegleid, mis ei tule kohaldada hagi kindlustamisel (näiteks, sunnitud müügi määramine ja toimimine), ja seega ei saa saavutada täielist ühtlust reeglitele, et need suhtuksid nii hagide kindlustamisele kui ka otsuste täitmisele. Mis puutub käendusse ja allkirja võtmisesse mittelahkumiseks elukohast, siis komisjon leidis need abinõud siiski kasulikud olevateks ja otsustas need alles jätta.

Kindlustuse vahendi valik on sõltuv hagejast, kes peab palves valitud vahendi ilmtingimata ära tähendama (TKS

§ 603, kava § 429). See järgneb sellest, et kohus omal algatusel ei või valida hageja rikutud õiguse kaitseabinõusid, kuna kohus ei ole ühe või teise poole huvide kaitsja. Kuid hagi kindlustamist käenduse teel võib hageja valida ainult siis, kui ta ise toimetab kohtusse isikud, kes nõustuvad olema käendajaks kostja eest; kohus neid isikuid omal algatusel kohtusse kutsuda ei või, kuna nad asjaosalisteks ei osutu.

Kui hageja ei tähenda ära hagi kindlustuse vahendit, siis kohus peab tema palve jätma rahuldamata, olgugi et kõik muud hagi kindlustamise tingimused täidetud on.

Hagi võib kindlustatud saada vastaval määral mitte ainult ühe, vaid ka mitme kindlustusviisiga (TKS § 608, kava § 432). Hageja võib seega nõuda hagi kindlustamist ühel ajal märkuse sissekandmise teel kinnistusregistrisse, vallasvara arestimise teel ja kostjalt allkirja võtmise teel mittelahkumise üle elukohast. Seal juures peab aga hageja ära tähendama, missuguses summas tuleb hagi kindlustada iga tähendatud viisiga. Kui, näiteks, hagi suurus on 10.000 krooni, siis võib ta nõuda kindlustamist kostja kinnisvaraga 5.000 krooni, vallasvaraga 3.000 krooni ja ülejäänud osa kohta nõuda allkirja võtmist. Kuid paludes samal juhul kindlustust vallasvarale 5.000 krooni suuruses ja kinnisvarale samas suuruses, ei või ta enam juba nõuda allkirja võtmist, sest viimast kindlustuse abinõu

võib rakendada ainult siis, kui nõue ei ole kindlustatud teiste kindlustamise viisidega. Hageja võib nõuda teist või lisa kindlustust ainult juhul, kui tingitud vara või selle osa enam alles ei ole (TKS § 602, kava 428).

Vara, mis tähendatud hagi kindlustuseks hagi aluseks olevas lepingus, võetakse kindlustuseks eestkätt, enne iga teist kindlustusvahendit. ^(TKS § 612) See on erand üldreeglist, mille järgi hagejal on kindlustusvahendite valiku vabadus. Kui tingitud vara ka ei kata hageja taotlust, ei või ta muud kindlustust nõuda, sest ta ise kindlustuse tingimuse sõlmimisel leppis selle varaga ja ei või selle tõttu nõuda üle selle, mis ta pidas küllaldaseks. TKS § 612 eeskiri võib kohaldatud saada üksnes siis, kui hagi põhjeneb lepingul, mis sisaldab tingimuse hagi kindlustamise üle lepingus tähendatud kindla varaga. Kui seda tingimust lepingus ei leidu, või kui vara ei ole täpselt ära tähendatud, siis võib hageja nõuda hagi kindlustust mõne muu kindlustamisviisiga.

Muidugi mitte kõik hagid, mis põhjenevad lepingul, ei pea tingimata kindlustatama ainult lepingus kindlustusena tähendatud varaga, vaid ainult need hagid, millede kindlustuseks vara lepingus ette nähtud; näiteks, kui vara on lepingus ette nähtud kindlustuseks lepingu tähtajaks mittetäitmise eest, siis hageja ei ole piiratud õiguses nõuda oma hagi kindlustuseks muud kostja vara, kui hagi seisab kahju-

tasu taotluses, mis tekitatud lepingu ebaõige täitmise-
ga.

Kui lepingus on ära tähendatud kindlustuseks olev va-
ra, siis hageja ei saa nõuda oma hagi kindlustuseks teist
kostja vara. See järgneb TKS § 612 teisest lausest, millega
on lubatud hagi kindlustuseks nõuda teist kostja vara
üksnes juhul, kui kindlustuseks määratud vara tervelt või
osalt enam ei ole alles. Selle all tuleb mõista juhtu, kus
tähendatud vara enam kostja valduses ei ole. Tõestama peab
seda asja-olu hageja, sest kehtiva kohtupidamise korra
järgi iga protsessiosaline peab tõestama tema poolt ette-
toodud väited.

Juhul, kui tingvara kostja valduses mitteolemasolemine
selgub alles peale seda, kui hagi on kohtu määrusega kind-
lustatud tingvaraga, siis on hagejal, muidugi, täieline õi-
gus nõuda oma hagi kindlustuseks teist seaduses ettenäh-
tud vara või kindlustusabinõu-

Hagi kindlustus on abinõu, mis tagab hagejale tema
taotluse rahuldamise saamist juhuks, kui ta protsessi või-
dab. Milles see kindlustus seisab, peab hagejale olema üks-
kõikne, kui tema taotlus tegelikult kindlustatud saab. Sea-
dus võimaldab/^{hagejale}endale valida seaduses ettenähtud kindlus-
tusabinõu oma vaba äranägemise järele, kuid kuna iga kind-
lustusabinõu kitsendab kostjat oma varanduse käsutamises
ja seega riivab tema huvisid, siis võimaldab seadus ka

kostjale paluda hageja poolt valitud kindlustusabinõu asendamist teiseга, mis samal määral kindlustab hagejat.

Seda kindlustusabinõu asendamist võib kostja nõuda nii enne, kui ka pärast kohtu määruse tegemist hagi kindlustamise üle.

Kostja sellekohane avaldus kohtule võib tehtud saada nii suuliselt kohtuistungil, kui ka kirjalikult erilises palves igal ajal; kostja palve lahendatakse samas korras kui teisedki erapalved, s.o. hageja kohtusse kutsumisega, sest see puudutab tema õigusi. Kui kostja avaldab oma palve kohtuistungil hageja juuresolekul, siis viimane ei ole kohustatud kohe seisukohta võtma kostja palve suhtes, vaid tal on õigus paluda seisukoha võtmiseks asja arutamist edasi lükata TKS § 331 alusel ja kohus peab sel juhul asja arutamise edasi lükkama; kui samal kohtuistungil on arutusel ka hageja palve hagi kindlustamise üle, siis peab see palve lahendatud saama olenemata sellest, kas kostja palve lahendamine lükatakse edasi või mitte, sest iga viivitus hagi kindlustusabinõu rakendamises võib kahjulik olla hageja huvidele. On aga hageja nõus oma palve arutamist edasi lükkama, selleks et seda lahendada üheskoos kostja palvega, siis peab kohus asja arutamise edasi lükkama.

Kostja palve kindlustusabinõu asendamise üle kuulub rahuldamisele kohtu poolt: 1) kui hageja ei vaidle sellele

palvele vastu, 2) kui kohus leiab, hageja vastuvaidlusele vaatamata, et kostja poolt esitatud kindlustusvahend vastab hageja poolt palutud kindlustusabinõule ja et endise kindlustusabinõu jõusse jätmise tähendaks kostja üleliigset kitsendamist, 3) kui kostja esitab kindlustusvahendi asemel sularaha või riikliku krediitasutise piletid (TKS §§ 613-615, kava §§ 436-438).

Hageja loetakse mittevaielnuks üksnes siis, kui ta kostja palve lahendamisel kohtuistungil kas vaikib, või expressis verbis avaldab, et ta kostja palve rahuldamise vastu ei vaidle, või kui ta olles kutse saanud, kohtuistungile ei ilmu ja ei saada ka kirjalikku seletust. Kui aga kostja palve kindlustusabinõu asendamise üle, hageja poolt palutud kindlustusabinõu asemel, ei olnud hagejal täpselt teada või isegi, kui ta oli teada, kuid hageja ei teadnud kohtuistungil päeva, mil kostja palve kohtus arutatakse, siis peab kohus TKS § 618 alusel nõudma kostjalt tõendeid selle kohta, et tema poolt pakutud kindlustusabinõu vastab hageja poolt nõutud kindlustusabinõule, ja kohus võib kostja palve rahuldada ainult nende tõendite esitamisel.

Kui nüüd hageja kostja palvele vastu vaidleb, siis on juba kostja kohustus tõestada, et tema poolt pakutud kindlustusabinõu vastab hageja poolt nõutud abinõudele ja ka seda, et hageja poolt nõutud kindlustusabinõu teda üleliigselt kitsendab. Hageja võib omalt poolt kostjalt esitatud

tõendite ja seletuste vastu vaielda ja tõestada, et üksnes tema poolt palutud kindlustusvahend teda kindlustab. Vaieluste lahendamine ühe või teise poole kasuks oleneb siis juba kohtu õiglasest asjaolude hinnangust ja ärarägemisest. Seejuures peab kohus veendumusele tulema, et kostja poolt pakutud vara kuulub temale, et selle väärtus vastab nõutud kindlustuse suurusele ja et see vaba on teistest koormatistest, ning et kostja poolt ettetoodud seletused lubavad otsusele jõuda, et hageja poolt palutud kindlustusvahend osutub temale, kostjale, üleliigseks kitsenduseks.

Palutud või juba lubatud kindlustusabinõu asendamine sularahaga või riiklikkude krediitasutiste paberitega võib lubatud saada kohtu poolt ka ilma hageja nõusolekuta. See reegel suhtub üksnes hagidele, millede aineks ei ole õiguse taotlus teatud varale, mille üleandmist in natura hageja nõuab, sest siin vaieldav ese ei või loomulikult mitte millegiga asendatud saada. Kui aga hagi aineks on teatud rahasumma, nii et hageja taotlus võib kindlustatud saada iga kindlustusvahendiga, siis ei ole ei hageja ega ka kohtu nõusolekut kindlustusvahendi asendamiseks sularahaga või väärtpaberitega vajalik, kuna siin seadus ise tunnustab hageja huvid küllalt kaitstuks. Kohtul on siin vaid vaja veenduda, et kostja poolt esitatud summa on küllaldane hageja taotluse kindlustuseks.

Sularaha või riikliku krediitasutise paberid ühes tõenditega nende päevakursi üle võivad kostja poolt antud saada kas kohtu kassasse või Eesti panka; peale vastava kviitungi esitamist peab kohus määruse tegema kostja poolt pakutud rahasumma või väärtpaberite vastuvõtmise kui ka ennemalt rakendatud kindlustusvahendite äramuutmise üle, kui selle üle juba määrus tehtud.

Kuna sularaha ja väärtpaberid ei kuulu TKS § 602 loetletud kindlustusvahendite hulka, siis tekib küsimus, kas võib kostja paluda kindlustusabinõude asendamist ka muude TKS § 602 mitte loetletud vahenditega. Küsimusele võib järgneda ainult eitav vastus, kui kostja palvega ei nõustu hageja, sest seadus ei luba kindlustusabinõude rakendamist, mis seaduses ette nähtud ei ole.

Teiselt poolt ei saa aga ka kostja poolt pakutud asendavaks kindlustusvahendiks olla iga seaduses ette nähtud vahend. Näiteks, ei või vastu võtta kostja poolt pakutud allkirja tema mittelahkumise üle elukohast. Seda sellepärast, et allkirja võtmine iseenesest ei kujuta mingit kindlustust selleks, et hageja taotlus tegelikult rahulduse leiab; ta võib olla ainult abinõuks sellele, et sundida kostjat ette tooma oma maksuvahendid, milledega hageja taotlus võib rahuldatud saada. Hagejal on aga vaja reaalselt kindlustust, s.o. säärast, mille abil ta võib realiseerida oma õigust; seda ta võib aga saavutada üksnes

oma nõudmise pööramise teel kostja varale. Sellest järgneb, et kostja võib pakuda ainult varanduslist kindlustust. Isegi käendusega ei või kostja asendada nõutud varanduslist kindlustust ilma hageja nõusolekuta, sest käenduse usaldatavus on raske tõestada. Käendust võiks kohus vastu võtta kostjalt kindlustuseks vast siis, kui hageja poolt palutud kindlustusvahend seisab allkirja võtmises mittelahkumise üle elukohast, sest käendus on ikkagi kindlam kindlustusvahend, kui kostja allkiri, eriti ka selle tõttu, et peale kostja avaldust, et temal varandust ei ole, kaotab allkiri oma jõu.

Hageja nõusolekul peaks aga kohus lubama iga kostja poolt pakutud kindlustusvahendit, ka siis, kui see vahend ei kuulu nende hulka, mis seaduses on loetletud. Seda sellepärast, et kindlustusabinõu rakendatakse hageja huvides ja kui viimane nõustub ka seaduses mitte ettenähtud kindlustusvahendiga ja leiab seda küllaldaseks oma taotluse kindlustuseks, siis peaks kohtule see olema ükskõik. Pealegi keelab TKS § 602 ainult hagejale kindlustusvahendite asendamist säärastega, mis seal ette nähtud ei ole.

Mitte ainult kostja, vaid ka hageja võib paluda ühe kindlustusvahendi asendamist teiseiga; sageli hageja võib eksida valitud kindlustusvahendi usaldatavuses ja see eksitus võis tekkida tingumustest ja oludest, mida hageja ei võinud ette näha. Kuna hagi kindlustuse juhised on sea-

tud eestkätt hageja huvide kaitseks, siis ei saa vist eitada, et seadus lubab hagejale parandada oma viga juhul, kui palutud või juba kohtu poolt lubatud kindlustusvahend hagejat ei kindlusta. Näiteks, hageja on palunud oma protestitud vekslile põhinevat hagi kindlustada aresti panemisega kostja korteri sisseseadele ja kohus on selle palve rahuldanud; kohtu määruse täitmisel aga selgub, et kostja on oma korteri sisseseade juba ära müünud; hageja siht oma huvisid kindlustada on teostamata jäänud, hagi on jällegi kindlustamata, seaduse järgi aga kuulub see hagi kindlustamisele.

Või teine näide. Tõenäoline hagi on kindlustatud kostjalt allkirja võtmisega mittelahkumise üle elukohast; vahepeal on hageja kindlaks teinud, et kostja on ostnud oma le kinnisvara.

Hageja ei või aga nõuda hagi kindlustusvahendi asendamist siis, kui ta on nõustunud kostja poolt pakutud kindlustusvahendiga, sest see kõigutaks kohtumääruse püsivust. Tuleks arvata, et sarnastel juhtudel hagejal on täieline õigus paluda mingisugust teist kindlustusvahendit, mis tema taotlust kindlustab. Sealjuures, muidugi, hageja peab kohtule esitama tõendid selle üle, et lubatud hagi kindlustusvahend ei või olla hagi küllaldaseks kindlustuseks.

hi seadus E.S.S. § 313 p.3 all), Keelumärkuse sissekandmine

Kindlustamine kinnisvaraga teostub hüpoteegilises korras märkuse kandmisega selle kinnisvara kohta käivasse kinnistusregistrisse, millega on kohtu poolt määratud kindlustada hagi (TKS§§ 616, 1832, kava § 439). Selleks antakse hagejale kohtult, tema palvel, vastav ärakiri kohtu või kohtuesimehe määrusest hagi kindlustamise üle, ühes pealdisega selle kohta, et see ärakiri on välja antud vastava märkuse sissekandmiseks kinnistusregistrisse. Selle määruse ära kirja esitab hageja sellele kinnistusjaoskonnale, kus asetseb määruses tähendatud kinnisvara.

Eristatakse 1) keelu- ja 2) hoiu märkusi. Keelumärkusega kindlustatakse hagi, kui selle esemeks on omandiõigus kinnisvarale; see keelumärkus kantakse kinnistusregistri II jao II lahtrisse (Not.sead.§§ 316 p.3 ja 321). Keelumärkuse sissekandmise tagajärg on see, et ta takistab iga suguste omaniku poolt seatud vabatahtlikkude õiguste kindlustamist, s.t. omanik ei või teha oma kinnisvara suhtes mingeid vabatahtlikke võõrandamise või koormamise korraldusi. Tähendab, omanikul ei ole sel juhul õigust oma kinnisvara võõrandada, pantida, koormata hüpoteekidega, servituutidega j.n.e., ühe sõnaga: keelumärkus paraliseerib omaniku käsutamise õigust kinnisvara suhtes (Not.sead. §317). Keelumärkuse sissekandmisel on see tähtsus, et kõik pärastised sissekanded ei ole kohustavad isikule, kelle kasuks keelumärkuse sissekandmine on tehtud (Bukows-

ki seletus B.E.S. § 813 p.a all). Keelumärkuse sissekandmine peatab kinnisvara sunnimüügi, kui see on määratud omaniku isiklike võlausaldajate nõudmisel, ja ei peata sunnimüüki, kui see on määratud nende hüpoteegiliste kreditoride nõudel, kelle õigused on kantud kinnistusregistrisse varem, kui keelumärkus (vene sen. seletus 1906 a. N.89).

Kui hagi esemeks ei ole omandiõigus kinnisvarale, vaid mingi eseme rahaline väärtus või rahasumma, ja kui hageja soovib, et selle kindlustuseks oleks kinnisvara väärtus, siis sel juhul kantakse kinnistusregistrisse hoiumärkus. See kantakse kinnistusregistri IV^{ja} I^o II lahtrisse (hüpoteekarvõlad, obligatsioonid). Hoiumärkuse sissekanne ei piira omaniku käsutamiseõigust kinnisvara suhtes, vaid ta reserveerib hagejale osa kinnisvara väärtusest hagi rahuldamiseks protsessi võidu korral. Omanik võib kinnisvara võõrandada ja pantida, kuid hoiumärkus jääb registris püsima, nii et ka iga uus kinnisvara omanik vastutab hageja ees kinnisvara väärtusega. Kinnistusregistri IV jakku paigutatud sissekanded, nende seas ka hoiumärkus, omandavad sissekandmise päevaga eelisõiguse hilisemate sissekannete ees, kuna varem sissekantud märkused on omakorda hilisematest eelisõigustatud (Not.sead. § 317).

Keelu- või hoiumärkuse sissekandmise juhul kinnisvara kinnistusregistrisse keelatakse omanikule kinnisva-

ral kasvava metsa raiumine, välja arvatud see hulk, mis talu majapidamise korrashoiuks vaja on. Sel juhul võib kohus hageja palvel võimaldada kummalegi poolele seada metsa järele valvet, mida kohus teeb vastavate metsaametnikkude ülesandeks (TKS §§ 610, 611, 1833, kava §§ 434, 435).

Hoiumärkuse kostja kinnisvarale tehakse kindlustatud hagi summa suuruses. Hageja peab ära tähendama kostja kinnisvara, millele keelu- või hoiumärkuse sissekanne tuleb teha (TKS §§ 604, 605, 1832, kava §§ 430 ja 431).

Kui sissekantud märkuse alus ära langeb, siis kustutatakse see kohtu määrusega, seatud korras (TKS §§ 621, 1834, kava § 440).

Kindlustamine vallasvaraga toimub vallasvara arestimisega. Hageja peab oma palvel hagi kindlustamise üle ära tähendama, missugune kostja vallasvara peab aresti alla pandud saama ja kus kohal see vara asub; samad teated peab sisaldama ka kohtu määrus hagi kindlustamise üle. Sealjuures, kehtiva seaduse järgi, vara, mis kergesti rikneb, ei kuulu arestimisele (toiduained, liha, kala j.n.e.); erand on tehtud ainult Baltimaa jaoks kaubanduslistes asjades (TKS § 1805 lisa § 17), kus lubatakse aresti alla panna ka kergesti riknevad kaupa, kuid ainult siis, kui kostja esitab kindlustuse kohtu poolt määratud suuruses nende kahjude katteks, mis kostjale tekkida võivad, kui

hagi jäetakse rahuldamata; peale aresti panemist müüakse vara avalikul enampakkumisel ära ja saadud raha esitatakse kohtule, alalhoidmiseks kuni asja lõpetamiseni. See juhis on võetud ka kavasse, kuid laienemisega ka muule ^{riknevale} vallasvarale (§ 443).

Arestitud vallasvara jäetakse võimalikult samasse ruumi, kus see asus; üleskirjutatud varale pannakse pitserid ja valdajalt võetakse allkiri vara alalhoidmise kohta nimekirja kohaselt, ühes hoiatusega, et raiskamise eest võetakse ta seaduslikule vastutusele. Vara, mida valdaja ei võta hoiule, antakse kätte erilisele hoidjale (TKS §§ 629, 630, kava §§ 447, 448).

Vallasvara arestimiseks antakse hagejale tema palvel, täiteleht kohtutäituri või politseiametniku nimele. Kohtutäitur annab kostjale kätte sooritusteate, mis peab sisaldama sooritamisele kuuluva kohtu määruse tähenduse, hageja nime ja elukoha, ning asub täitelehes tähendatud vallasvara üleskirjutamisele. Ei kuulu üldse arestimisele asjad, mis võlgnikule enesele või tema perekonnaliikmetele on hädavajalikud elamiseks (kantavad riided, pesu, voodi j.n.e.) asjad, mis on vajalikud võlgnikule isiklikuks igapäevaseks tegevuseks (tootmisvahendid), nii võrd kui nende asjade koguväärtus ei ületa 500 krooni, nii nimetatud raudvara seaduses ettenähtud arvus (teravili, kartuliseeme, tööhobused, lehmad, sead j.n.e.), lõpuks - kinnisvara päraldised.

Kui kostjal muud vara ei ole, välja arvatud eestähendatud, siis võib arestida tema põllutööriistad, töö- ja koduloomad, teravilja ja teised maasaaduste tagavarad, mis tarvilikud inimeste ja tööloomade toitmiseks kuni järgmise lõikuseni. Üleskirjutamisel kohtutäitur eraldab ja nummerdab vastavad vallasvarad ja koostab neist täpse nimestiku, kuhu kannab arestitud asjade nimetuse ja kirjelduse, kaalu, möödu ja arvu. Nimekirjale kirjutavad alla kohtutäitur, hageja ja kostja; ära kiri nimekirjast antakse kostjale, kui ka varahoidjale, kui selleks ei osutu kostja. Nimekirjas märgitakse ka üleskirjutamise alg- ja lõppaeg. Peale vara üleskirjutamist saadab kohtutäitur oma täite-toimiku kohtule, kelle poolt hagi kindlustamise määrus tehtud.

Kuna vallasvara loetakse sellele kuuluvaks, kelle valduses ta on, siis ei ole hageja kohustatud tõestama, et kostja valduses olev vara kuulub kostjale. Kui kostja valduses olev vara kuulub kolmandale isikule, siis peab juba viimane seda tõestama ja kohtu teel oma vara aresti alt vabastamist nõudma. Kohtutäitur igatahes ei lahenda küsimust, kas teatud vara kuulub kostjale või mitte.

Kui arestimisele kuuluv vara ei ole kostja enese, vaid kolmanda isiku valduses, siis esitab kohtutäitur täitelehe sellele kolmandale isikule ja võtab temalt allkirja selle üle, et ta kohustub vara kostjale mitte välja

andma (TKS §§630, 632, kava §§ 449, 451). Kui kolmas isik ei tõsta vaidlust selle kohta, et arestimisele kuuluv vara kuulub kostjale, siis kirjutab kohtutäitur selle vara üles üldises korras ja võtab tähendatud allkirja. Ühtlasi annab või saadab kohtutäitur kostjale sooritusteate, selle üle, et tema kolmanda isiku juures asuv vara on arestitud. Kui aga kolmas isik avaldab, et tema käes kostja vara ei ole, või et tema käes olevale kostja varale on temal enesel teatud õigused, siis võtab kolmandalt isikult ainult allkirja täitelehe ettenäitamise kohta, tähendisega, et tema käes kostja vara ei ole. Kui kolmas isik ei saa või ei soovi kostja vara edaspidi oma juures pidada, siis peab ta sellest teatama kohtule, kelle korraldusel üleskirjutatud vara antakse kas kostja või varahoidja kätte. Hageja ise võib, muidugi, igal ajal oma enese korraldusega vabastada kolmandat isikut allkirjaga antud kohustusest. isikult, täitelehe ettenäitamisega ja kaja võtmisega

Kõik riigiasutused ja ametisikud, kelle käes on kostja vara, peavad, pärast täitelehe saamist aresti panemise üle kostja varale, keelduma selle vara väljaandmisest kostjale (TKS § 633, kava § 449). Tuleb tähele panna, et kehtiva seaduse järgi riigiasutistele ja ametisikutele antakse täiteleht kätte ja nimelt, kas kohtutäituri või hageja enese poolt. Kava järgi (§ 449) antakse aga nii kolmandale isikule, kui ka ametasutistele teateleht, mis

peab sisaldama: a) hageja ees- ja perekonnanime ja elukoha, b) täpse ärakirja kohtu resolutsioonist, millega kohus on otsustanud panna aresti kostja vallasvarale või rahasummadele, mis on kolmanda isiku käes või ametasutises, c) kohtutäituri elukoha, d) teadaande, et teatelehe kättesaamisega loetakse arest pealepanduks kostja vallasvarale või rahasummale, mis on selle isiku käes või ametasutises, ning et selle tõttu nende väljaandmine on kostjale^{on} keelatud, e) teadaande, et kolmas isik või ametasutis on kohustatud kohtutäiturile avaldama 7. päeva jooksul, kas tal on olemas aresti alla pandavat kostja vara ja missugune nimelt, või rahasummasid-kui suuri ja millal ning missugustel tingimustel need kuuluvad väljaandmisele kostjale.

Kehtiva seaduse järgi (§§ 635, 636) toimub aresti panek tähtajalistele maksmetele, mis kostja saab kolmandatelt isikutelt, täitelehe ettenäitamise ja kaja võtmisega selle kohta, kas nad teevad maksmeid kostjale, millises suuruses ja millal on viimane makse aset leidnud. Täitelehe esitamise ajast peale on kolmandad isikud kohustatud kõik edaspidised maksmed tegema selle kohtu deposiiti, kelle poolt arest on pandud, või kohtutäituri kätte. Niisuguste maksmete alla ei arvata ja ei kuulu seega arestimisele kostja päevapalk, mis talle iga päev välja maksetakse, samuti tasu mõne üksiku töö eest (vene senati seletus 1892 a. N.66).

täitelehe ettenäitamise üle, siis langeb ta rahatrahvi alla 10.- kuni 100.- krooni ja peale selle vastutab hageja ees tema käes olevate ja kostjale kuuluvate summade ulatuses (TKS §§639 ja 640). Sel juhul kohus peab eksijat trahvima ja see trahv läheb riigile; kolmanda isiku trahvimine sünnib seaduse eeskirja mittetäitmise eest ja sellepärast ka sõltumata sellest, kas kolmanda isiku käes oli kostja varandust või mitte. Trahv määratakse kohtu määrusega peale seda, kui kohtutäitur on kohtule seaduse eeskirja mittetäitmisest teatanud. Hageja omalt poolt võib tõsta kolmanda isiku vastu hagi kahjutasu pärast, kusjuures ta peab tõestama, et kolmanda isiku käes kaja või allkirja nõudmise momendil oli kostja varandus; selle nõudmise võib hageja esitada peale seda, kui tema hagi kostja vastu on rahuldatud ja kohtu otsus seadusjõustunud. Selle hagi suurus ei või ületada summat, mille suuruses hagi kindlustuks oli vaja kostja varandusele arest panna, ja summat, mis hagejale lõplikku otsusega välja mõistetud. Näiteks, kui kolmanda isiku käes oli 5000 krooni, hagi oli kindlustatud 2000 krooni suuruses, siis vastutab kolmas isik 2000 krooniga, olgugi et hagejale oli välja mõistetud kohtu otsusega rohkem; kui kohtuotsusega aga oli väljamõistetud ainult 1000 krooni, siis vastutab kolmas isik 1000 krooniga. Kolmas isik vastutab sel juhul hageja ees, vaatamata sellele, kas kostja on maksmiseks võimeline või mitte (vene senati seletus 1901a. N.78).

3. Kui kolmas isik rikub kohustust vara mitteväljaandmise või mittemaksmise üle kostjale, siis vastutab ta hageja ees tekkinud kahju eest, kui kostja osutub maksuvõime tuks (TKS § 634). Selle eeskirja järele kolmandale isikule langeb vastutus hageja ees siis, kui aset leiavad tingimused, et väljaantud vara kuulub vara hulka, mis seaduse järgi võis aresti alla pandud saada, et hagejale on tekkinud kahju ja et kostja osutus faktiliselt maksuvõime tuks.

4. Kui kolmas isik ei anna vara välja või maksab tema käes oleva rahasumma kostjale välja, siis on hageja õigustatud nõudma kolmandalt isikult kahjutasu B.E.S. §§ 3440 ja 3444 alusel, milliste järgi iga kahju, mis ei tekkinud juhtumisi, peab tasutud saama ja nimelt selle poolt, kes selle kahju tekitas oma tegevusega või hooletusega, isegi siis, kui see tegu iseenesest on lubatud.

Kava järgi on lugu teine ja nimelt: kava § 453 määrab, et avalduse mitteandmisel kolmanda isiku poolt selle üle, kas tal on aresti alla pandavat kostja vallasvara ja missugune nimelt, või rahasummasid ja kui suuri, ning millal ja missugustel tingimustel need kuuluvad väljaandmisele, või valeandmeid sisaldava avalduse andmisel, samuti ka avalduse andmisel pärast tähtaja möödumist, vastutab kolmas isik või ametasutis kahjude eest, mis hagejale sellest on tekkinud; samuti vastutab kolmas isik või ametasutis kahjude eest, mis on tekkinud sellest, et kolmas isik või ametasutis,

vaatamata arestile, on annud välja kostjale arestitud vallasvara või raha summasid.

Kohtulik käendus seisab selles, et kolmas isik võtab enesele varalise vastutuse hageja ees juhuks, kui kostja hoidub maksmast rahasummat, mis temalt hagejale on kohtu poolt välja mõistetud (TKS § 641, kava §454). Käendus on lihtne, kui see antakse ainult kohtu poolt väljamõistetud summa maksmiseks, ja tähtajaline, kui see kindlustab ka maksmist tähtajaks; kui käenduse andmisel ei ole tähen- datud, millistel tingimustel käendaja vastutab, siis eelda- takse, et käendus on tähtajaline. Käendajaks ei või olla selle kohturingkonna kohtunikud ja prokurörid, kus asi toimub, vannutatud advokaadid oma usaldajate eest, maksu- jõuetud võlgnikud ja kõik isikud, kes seaduse alusel ei või sõlmida lepinguid. Käendada võivad ühel ajal ka mitu isikut, kas terve hagi summa või selle osa eest. Kostja, kes enda eest pakub käendust, peab käendaja ka isiklikult kohtusse kutsuma või esitama käendaja poolt notari juures tehtud käendusavalduse ning tõestama, hageja sellekoha- sel palvel, aktidega, või tunnistajate ütelustega käendaja- te maksuvõimesuse. Kohus peab käendaja kohtuistungile kut- suma, olgugi et on esitatud notariaalne käendusavaldus, ja käendaja üle kuulama käenduseks nõusolemise, varalise sei- sundi, elukoha, ameti ning takistuste üle käendajaks ole- miseks. Kohtuistungile kutsutakse ka pooled seletuse and-

miseks esitatud käenduse vastuvõtmise küsimuses. Käenduse vastuvõtmise või tagasilükkamise üle teeb kohus määruse. Hageja mitteilmumisel kohtusse oleneb käenduse vastuvõtmise kohtust, kui käendus osutub küllaldasseks, kas terve hagi või selle osa kindlustuseks. Kohtu poolt vastuvõetud käendus kinnitatakse ilmunud käendaja allkirjaga.

Käendaja vastutab kogu oma varaga käendatud summa ulatuses; peale otsuse tegemist hagi sisu kohta võib hageja nõuda, et hagi kindlustatakse käendaja varaga kuni lõpliku rahulduse saamiseni kostja varast. Tähtajaline käendaja vastutab siis, kui kostja peale sooritusteate kättesaamist kohe ei maksa ära väljamõistetud summat, lihtkäendaja - ainult siis, kui kostjal puudub vara temalt väljamõistetud summa rahuldamiseks (TKS §§ 641-652, kava §§ 454-465).

Naisisiku käendus on Baltimaal maksev ainult siis, kui ta võttes oma peale seda kohustust, sõnaselgelt avaldab, et tal on täpselt teada selle juriidilised tagajärjed ja kui ta loobub temale selles suhtes kuuluvatest õigustest, s.t. õigusest toenduda seaduse teadmatusele (TKS § 1835, B.E.S. § 4506 ja märkus). Sellepärast peab kohus käenduse vastuvõtmisel naisisikult võtma temalt B.E.S. § 4506 juhisele vastava allkirja.

See mitteajakohane juhise on arusaadavalt kavasse võtmata jäetud.

Allkirja võtmine mittelahkumise üle elukohast tuleb rakendamisele, hageja palvel, siis, kui hagi ei ole võimalik kindlustada muul viisil. Allkirja võtab kostjalt kohtutäitur, kohtu poolt hagejale väljaantud täitelehe alusel. Kui kostja keeldub mittelahkumise üle allkirja andmast, siis kohtutäitur kuulutab temale kohtumääruse, millega kostjale keelatakse lahkuda elukohast. Kohtutäitur peab sel juhul täitelehele märkima, millal ja kus kohtumäärus on kostjale kuulutatud. Nii ühel kui teisel juhul ei pääse kostja kohustusest täita kohtumäärust, kuna määruse kuulutamisel on sama jõud, kui allkirja andmisel, sest viimane on ainult tõendis selle üle, et kohtumäärus on kostjale kuulutatud (vene senati üldkogu seletus 1882 a. N.6). Allkirja ja kohtumääruse kuulutamise järel ei tohi kostja lahkuda oma elukohast või ajutisest viibimiskohast, langedes selle keelu rikkumise korral kriminaalkaristuse alla jaoskonnakohtuniku otsusel (TKS § 652¹, kaava § 466, KrS § 160, Kr.kp.sead. § 27).

Allkiri või kohtumäärus kaotavad jõu: 1) kui hagi saab kindlustatud teiste viisi, 2) kahe kuu möödumisel päevast, mil kohtuotsus kuulus täitmisele, kui selle aja jooksul hageja pole esitanud kohtule palvet kostja kohutusse kutsumise üle, et ta avaldaks maksuvahendid, millele hageja võiks pöörata sissenõudmise, 3) kui kostja on annud kohtule seletuse oma maksuvahendite üle ja kui sisse-

nõudmine on rahuldatud (TKS §§ 652², 1222³ p.p.2 ja 3 ja 1222⁴⁻⁵, kava §§ 467, 1431 p.2 ja 3). Sõjaväes teenivalt isikuilt võtab allkirja mittelahkumise üle nende vahenditu ülemus; kui aga neil tuleb teenistusasjus elukohast lahkuda, siis teatab nende ülem sellest viibimata vastavale kohtule (TKS § 652³, kava § 468).

Ajutised korraldused. See kindlustusvahend ei ole meil kehtivas seaduses ette nähtud, kuid ta oli võetud projekti (§§ 522-526) ja on ka võetud kavasse (§§ 428, 469-474) ning on tuntud saksa, kui ka austria protsessis nimetuse all "einstweilige Verfügungen". See kindlustusvahend seisab selles, et kohus võib hagi kindlustamise korras kohustada kostjat kuni asja lõpliku otsustamiseni lõpetama teatud tegevuse või hoiduma teatavast tegevusest või toimingust. Vajadus selle kindlustusvahendi järele tekkis selle tõttu, et paljudel juhtudel on tarvis viibimata hageja huvisid kaitsta, kuid kohtul puudub selleks võim, kuna mitte ükski kehtivas seaduses ettenähtud kindlustusvahendeist ei ole rakendatav. Näiteks: maakoha omanik, millelise maa suhtes kuulub naabrile loomade karjatamise servituut, künnab üles karjamaa ja viimane muutub põlluks ennem, kui naabri poolt esitatud hagi saab ära otsustatud, kuna karjamaad tarvitajad loomad võivad hukkuda; selle vältimiseks oleks hagejal vaja paluda oma hagi kindlustada sellega, et kuni kohtuotsuse seadusjõustumiseni kostjale

keelatakse karjamaa üleskündmine; või teine näide: emalt, kelle juure on abielu lahutuse puhul kohtuotsusega jäetud laps, võtab isa lapse ära ja avaldab, et ta lapse viib välismaale, kus puudub konventsioon kohtuotsuste täitmise üle; ema hagi isa vastu lapse tagasiandmise üle on vaja kindlustada sellega, et isalt võetakse allkiri lapse mitteäraviimise üle Eestist kuni hagi lõpliku otsustamiseni kohtu poolt.

Kehtiv seadus sääraseid kindlustusvahendeid ette ei näe ja selle tõttu ei saaks toodud juhtudel hagi kindlustada, olgugi et hagejate huvid seda tungivalt vajavad.

Selle pahe kõrvaldamiseks oligi projekti võetud kindlustusvahendina "kostjale teatud toimingute ärakeelamine" ja samadel kaalutlustel on ka meie kavasse võetud sellekohaseid juhiseid. Kuid meie kava on läinud vene projektist kaugemale ja võtnud eeskujuks saksa ja austria protsessi eeskirju. Saksa tsiviilprotsessi korra järele on ajutiste korralduste sihiks 1) takistada kostjat võimatuks teha või oluliselt raskendada teha hageja õigusteostamist (Z.P.O. § 935) ja 2) korraldada poolte vaieluse all olevat õigussuhte siis, kui seda oluliste kahjude või ähvardava vägivalga kõrvaldamiseks või teistel põhjustel vaja on (Z.P.O. § 940). Selle sihi saavutamiseks tähendatud kord jätab kohtule oma enda äranägemisel määrata, missuguseid korraldusi on vaja rakendada mainitud

sihtide saavutamiseks (Z.P.O. § 938).

Austria protsessi järgi on ajutiste korralduste siht kindlustada olemasolevat olukorda selleks, et ta puutumata jääb kas iseenda pärast (näiteks hagide juures omandiõiguse üle) või taotluse tuleva täitmise pärast; ajutiste korraldustega ei pea olukord ei halvenema ega paranema, vaid jääma puutumatuks. Rahaliste hagide juures ajutised korraldused rakendatakse kohtu poolt siis, kui osutub tõenäoliseks, et vastasel korral kostja teeb sissenõudmise võimatuks või märksalt raskendab seda vara rikumise, hävitamise, varjamise, kõrvaldamise või võõrandamise teel, eriti tehingute sõlmimise teel kolmandate isikutega; muude hagide juures rakendatakse ajutised korraldused siis, kui on karta, et taotluse teostamine, eriti muutunud olukorra tõttu, võib osutada võimatuks või eriti raskendatuks ja kui ajutised korraldused osutuvad vajalikuks ähvardava hädaohtu tõkestamiseks või parandamatute kahjude vältimiseks (E.O. § 379, 381). Rahaliste hagide juures võib kohus rakendada ainult teatud vahendeid - kostja asjade ja raha hoiule andmist, asjade võõrandamise^{ja} pantimise keeldu ja käsuandmist kostjale ning kolmandale isikule: kostjale-hoiduda taotluse objekti kasutamisest, eriti selle ärakasutamisest oma huvides, ja kolmanda isikule-hoiduda kostjale võla tasumisest, temale kuuluvate esemete väljaandmisest ja muudest toimingutest, mis võik-

sid võimatuks teha või äärmiselt raskendada sissenõudmist taotluste järgi; kinnisvara võõrandamise või koormamise keeld, kui ka kinnisvara sundvalitsemise sisseseadmine rahaliste hagide juures ei ole lubatav (E.O. § 379). Muude hagide kindlustuseks jätab seadus ajutiste korralduste valimise kohtu äranägemisele ja annab ainult näiteid, nagu kostja valduses oleva vara kohtu hoiule võtmine, nende asjade, kui ka kinnisvara üle valitsemine seadmine, hagejale õiguse andmine tema valduses olevate kostja asjade kinnipidamiseks, abielumehe kohustamine ajutiselt anda naisele ja lastele ülespidamist j.n.e. (E.O. § 382).

Meie kavas on sedasama lihtsamalt väljendatud §§ 469 ja 470, millised määravad, et ajutised korraldused vaieldava eseme kohta on lubatud, kui on karta, et oleva seisukorra muutmise tõttu muutub võimatuks või oluliselt raskendatuks ühe poole õiguse teostumine, kusjuures kohus määrab, missugused ajutised korraldused on otstarbe saavutamiseks tarvilikud, eriti lubades kostjale keelata korraldusi või toiminguid, mis muudavad vaieldavat eset või tema olukorda. Kohus on sealjuures aga piiratud keeluga raskendada niisuguseid abinõusid, mille tõttu hagi tagasilükkamisel oleks võimatu seisukorda endistada.

Ajutiste korralduste rakendamise tingimused on samasugused, kui teiste hagi kindlustuse vahendite rakendamisel: kindlustus antakse üksnes hageja palvel, peab tõestatud

olema hagi tõenäolisus ja kindlustuse hädavajalikkus, on lubatud ajutiste korralduste asendamine rahalise kindlustusega (sularahaga või väärtpaberitega), kuid ainult mõjuvateks tunnustatud põhjustel, pooli üldreegli järgi kutsutakse kohtuistungile, kuid edasilükkamatuil juhtudel võib kostjat kohtusse ka mitte kutsuda, ajutised korraldused rakendatakse nii kohtu, kui kohtu esimehe poolt, hageja peab avaldama, missugused ajutised korraldused ta palub sooritada. Kuid ajutiste korralduste rakendamisel ei nõuta, et hagi oleks kindlasummaline ja et kohus määraks summa, milleni kindlustus võib ulatuda. (§ 89).

Ajutiste korralduste tegemisel võib kohus hagejalt nõuda kindlustuse esitamist kahjude eest, mis sellest võivad tekkida kostjale (kava § 472).

Ajutiste korralduste mittetäitmise puhul on kohtul õigus hageja palvel lubada neid täita hagejal kostja arvel, kui viimasele ettekirjutatud toiming oli niisugune, mida võib teostada ka teine isik; kui aga toiming ei või olla teostatav teise isiku poolt, siis langeb kostja, hageja palvel, kohtu määruse põhjal rahalise trahvi alla riigikassa heaks; olenemata trahvist võib kohus, hageja palvel, nõuda kostjalt kindlustust kahjudele, mida hageja võib kanda selle tõttu, et kostja on rikkunud tema peale pandud kohustust; kohus määrab olude järgi nii selle kindlustuse määra kui ka tähtaja (Kava §§ 474, 1422 ja 1423).

Saksa ja Austri protsess seab üles hagide kindlustamisel ajutiste korraldustega umbes samad tingimused, nagu meie kavagi (Z.P.O. §§ 935-945, E.O. §§ 378-402).

Huvitav on, et ka N.S.V.L. protsess, mis hagide kindlustusvahendina tunneb ainult aresti panemist kostjale kuuluvale ja tema valduses või kolmanda isiku käes olevale varale, ühel juhul lubab ka ajutiste korralduste rakendamist; ja nimelt riikliku asutise või riikliku ettevõtte poolt eraettevõtte vastu tõstetud hagide kindlustamisel võib kohus lubada hagejale määrata oma esindajat ettevõtte korraliku käigu järele valvamiseks (ts.kp.kod. § 88).

Meie kava §§ 428, 464 ja 470 selgub, et ajutiste korraldustega võib kostjat vaid sundida midagi mitte tegema; võib teda sundida tegevusetuseks, passiivsuseks vaieldava eseme suhtes, kuid ei või sundida kostjat midagi tegema, ei saa sundida teda tegevuseks, aktiivsuseks. See järgneb sellest, et mainitud seaduse eelnõu juhised lubavad ajutiste korralduste rakendamist vaidluseseme puutumatuks jätmiseks (§428), oleva seisukorra mittemuutmiseks (§469) ja toimingute ärakeelamiseks, mis on sihitud vaieldava eseme või selle olukorra muutmiseks (§ 469). Selles suhtes on meie kava truuiks jäänud ühele tema allikaist-projekti-juhistele, kus ajutised korraldused isegi otse nimetatakse "kostjale piiriste toimingute keelamiseks". Teise meie kava algallika-saksa protsessi järgi võib mõnikord ajutine korraldus seista ka

kostjale teatud toimingu või korralduse tegemise ettekirjutamises, nagu see selgub Z.P.O. §938 tekstist, mis kõneleb, et ajutiste korraldustega võib toimingut nii käskida korra saata, kui ka keelata ("Die einstweilige Verfügung kann auch darin bestehen, dass dem Gegner eine Handlung geboten und verboten wird"). Ka austria seadus lubab ajutiste korraldustega sundida kostjat toimimiseks (Handlungsgebote). Näiteks, võib saksa protsessi järgi ajutiste korraldustega käskida kostjat hüpoteekkirja esitada kinnistusjaoskonnale selle jagamiseks mitmeks hüpoteekkirjaks, korteri ülesütelnud üürnikule näidata korterit üürida soovijaile, kui üürnik keeldub seda tegemast, lahuselavale abikaasale välja anda tarvilikku majakraami, majaomanikule-üüritajale kütta korterit, kui majas keskküte olemas, j n.e. Austria seadus näeb otse ette, et ajutiste korraldustega võib mehe peale panna kohustust anda naisele ja lastele ajutist ülespidamist, määrata ajutist abikaasade kooselamist ühises majapidamises (E.O. §382).

Kõik see on meie kava juhiste järgi võimatu ja selles on tema nõrk külge hagi kindlustuse küsimuses. Ka toodud näited saksa ja austria protsessist on ainult üksikud juhud ning seepärast, kahjuks, pole küllaldased kinnitama väidet, et mainitud protsessid ulatuvad meie kavast palju kaugemale ja et nende juhised ajutiste korralduste suhtes

on rakendamisevõimelised igasugustele praegusest keerulisest majanduslikust elust tingitud juhtudele. Sellepärast ei saa ühinemata jääda riigikohtunik T. Grünthal'iga, kui ta ütleb, et ka meie kava "algallikad on juba puudulikud, kuna elu on vahepeal suurte sammudega edasi läinud ja majanduslik olukord on põhjalikult muutunud".

Jääb loota, et meie tulevane tsiviilkohtupidamise seadustik saab anda kohtule võimalust ajutiste korralduste rakendamise abil kaitsta ka kõige mitmekesisemaid hageja huvisid halbusulise kostja vastu, ja soovida, et ajutised korraldused oleksid rakendamisevõimsed ka kõige keeruliseimatele juhtudele.

Lisaks kirjeldatud hagi kindlustamisviisidele tunneb seadus veel muid viise ja nimelt: 1) avaliku sundmüügi peatust-juhul, kui kolmas isik esitab müüdava vallasvara (TKS §§ 1092, 1093) või kinnisvara (TKS §§ 1197-1199) kohta omandushagi, 2) pärijate pärimise õigustesse kinnitamise menetluse peatust või äralõpetamist, kui pärijate vahel tekib vaidlus pärimisõiguste üle (TKS § 2021), 3) testamendi kinnitamise menetluse peatust juhul, kui selleks õigustatud isikud esitavad hagi testamendi tühistamise pärast (TKS § 2065 ja B.E.S. § 245¹⁷), 4) kiirmenetluse korras tehtud kohtuotsuse täitmise peatust juhul, kui kostja esitab hageja vastu hagi vastutusest vabastamiseks kostjalt välja mõistetud taotluse järele või tasutud summa tagasisaamiseks (TKS §§ 161^{11,16}).